

รายงานการไปราชการ ประชุม สัมมนา ศึกษา ฝึกอบรม ปฏิบัติการวิจัย ดูงาน ณ ต่างประเทศ
และการปฏิบัติงานในองค์การระหว่างประเทศ

ส่วนที่ ๑ ข้อมูลทั่วไปของผู้วิจัยและคณะ

- ๑.๑ ชื่อ - นามสกุล (ภาษาไทย)(นาย/นาง/นางสาว)..... สุทัศน์ คงแย้ม.....
(ภาษาอังกฤษ)..... Mr. Suthad Kongyeam.....
เลขบัตรประจำตัวประชาชน..... ๓๑๒๐๑๐๐๑๑๙๖๓/๐..... อายุ ๕๕ ปี
ระดับการศึกษาสูงสุด..... วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาการศึกษา..... วนวัฒนวิทยา
มหาวิทยาลัย/สถาบัน/อื่นๆ..... เกษตรศาสตร์
ความเชี่ยวชาญเฉพาะด้าน (รายละเอียดสาขาวิชาการของ OECD)..... วนศาสตร์
๑.๒ ตำแหน่ง (วิชาการ/บริหาร)..... นักวิชาการป่าไม้ชำนาญการพิเศษ
กระทรวง/กรม..... กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม/กรมป่าไม้
มหาวิทยาลัย/สถาบัน/คณะ/อื่นๆ..... -
โทรศัพท์..... ๐๘-๑๕๐๖-๕๕๙๕..... โทรสาร..... -..... e-mail..... k_suthad@yahoo.com
หน้าที่ที่รับผิดชอบ (โดยย่อ)..... ผู้อำนวยการส่วนเพาะชำกล้าไม้
๑.๓ ชื่อเรื่อง/หลักสูตร (ภาษาไทย)..... -
(ภาษาอังกฤษ)..... Landmark Training Course on Community Forest
Management for Livelihood and Community.....
Forest Based Enterprise Development.....
สาขาหลัก.....
สาขาย่อย.....
สาขาที่เกี่ยวข้อง.....
เพื่อ ประชุม สัมมนา ฝึกอบรม ปฏิบัติการวิจัย
 ดูงาน การไปปฏิบัติงานในองค์การระหว่างประเทศ
แหล่งผู้ให้ทุน..... Asian Forest Cooperation Organization.....
ประเทศที่ไป..... สาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาร์..... งบประมาณ..... -
ระหว่างวันที่..... ๗ - ๑๔ ตุลาคม ๒๕๖๑..... รวมระยะเวลาการรับทุน..... ๘ วัน
ภายใต้โครงการ/หน่วยงาน..... -
คุณวุฒิ/วุฒิปับตร ที่ได้รับ..... Certificate of Completion.....

ส่วนที่ ๒ บทคัดย่อหรือสรุปย่อของหลักสูตร/เพอกระเขยน์ในการสืบค้น (ภาษาไทยและภาษาอังกฤษ)
(จำนวนอย่างละไม่เกิน ๑ หน้ากระดาษ)

Abstract

One of the challenges for scaling up community forestry is on how to make community forests economically viable. Rural community make up today is rapidly changing, either due to economic pressure driving people to unsustainable use of forest resources or pushing them out from forest based livelihoods with a move to cities for alternative labor opportunities. In common is often the lack of providing substantive incomes from forestry. However, with a belief that community forestry can be an asset for making people livelihoods more secured, developing community forest enterprises (CFE) is recognized as one of the ways to help community forestry products and/or services to reach markets/buyers and generate more income.

Nevertheless, experience for building up CFEs in the Asian region is still limited, and there is little understanding of an entrepreneurial mindset among government officials, development workers or community organizations. Therefore, support to CFE development has been limited and sustainable engagements by emerging CFEs with the market is still weak.

Cognizant of the importance of community based management and how this relates to livelihood and CFE development in the region, the Asian Forest Cooperation Organization (AFoCO) training course aims to build the capacities of their member countries on this topic. This training was conceptualized in collaboration with The Center for People and Forests – RECOFTC which is well placed to strengthen capacities on community based livelihood and CFE development and offers this 5.5 day training in combination of classroom exercises and field work to practice in real life settings.

บทคัดย่อ

หนึ่งในความท้าทายในการยกระดับงานทางด้านป่าชุมชน คือการทำให้ป่าชุมชนมีความสามารถทางเศรษฐกิจ ในทุกวันนี้ชุมชนชนบทมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วเนื่องจากแรงกดดันทางเศรษฐกิจที่ทำให้เกิดการใช้ทรัพยากรป่าไม้อย่างไม่ยั่งยืน รวมทั้งการถูกผลักดันให้ออกไปจากวิถีชีวิตที่เป็นป่าด้วยการย้ายไปเมืองหลวงเพื่อหาโอกาสทางเลือกในการทำงาน เนื่องจากโดยทั่วไปการทำป่าไม้ไม่สามารถสร้างรายได้ที่มั่นคงแก่ชุมชนได้ แต่อย่างไรก็ตามก็ยังคงมีความเชื่อว่าป่าชุมชนจะช่วยสร้างชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นให้แก่ชุมชนชนบท การพัฒนาวิสาหกิจป่าชุมชน (Community Forest Enterprises , CFE) เป็นทางเลือกหนึ่งที่จะช่วยให้สินค้าหรือบริการจากป่าชุมชนไปถึงมือตลาดหรือผู้ซื้อเพื่อให้เกิดรายได้มากยิ่งขึ้น

อย่างไรก็ตามประสบการณ์ในการพัฒนาวิสาหกิจป่าชุมชน (Community Forest Enterprises , CFE) ในภูมิภาคเอเชียยังคงมีอยู่อย่างจำกัด และความเข้าใจยังมีอยู่น้อยเกี่ยวกับความคิดของผู้ประกอบการในหมู่เจ้าหน้าที่ของรัฐ นักพัฒนา หรือองค์กรชุมชน ดังนั้นการสนับสนุนการพัฒนาวิสาหกิจป่าชุมชน (Community Forest Enterprises , CFE) จึงมีข้อจำกัด และยังขาดการมีส่วนร่วมอย่างยั่งยืนเนื่องจากตลาดยังคงอ่อนแอ และขาดความตระหนักถึงความสำคัญของการจัดการตามแนวทางการพัฒนาวิสาหกิจป่าชุมชน (Community Forest Enterprises , CFE)

หลักสูตรความร่วมมือในการเสริมสร้างความเข้มแข็งของอาเซียน (AFOCO) มีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างขีดความสามารถของประเทศสมาชิกในด้านการพัฒนาวิสาหกิจป่าชุมชน การฝึกอบรมนี้ได้รับการจัดทำขึ้นโดยความร่วมมือกับศูนย์ฝึกอบรมวนศาสตร์ชุมชนแห่งภูมิภาคเอเชียแปซิฟิก RECOFTC ซึ่งมีความพร้อมในการเสริมสร้างความสามารถในการทำมาหากินและการพัฒนาวิสาหกิจป่าชุมชนของชุมชนและเป็นการฝึกอบรมแบบ ๕.๕ วันในรูปแบบของการฝึกซ้อมในชั้นเรียนและการฝึกภาคสนามเพื่อฝึกฝนในชีวิตจริง

ส่วนที่ ๓ ข้อมูลที่ได้รับจากการศึกษา ฝักอบรม ตูงาน ประชุม สัมมนา ปฏิบัติการวิจัย และไปปฏิบัติงาน ในองค์การระหว่างประเทศตามหัวข้อต่อไปนี้

๓.๑ วัตถุประสงค์

๑. ช่วยในการระบุผู้ประกอบการที่มีศักยภาพและประเมินบริบทของท้องถิ่นเพื่อสนับสนุนการพัฒนาวิสาหกิจในการผลิตสินค้าและบริการจากป่าไม้

๒. ใช้กระบวนการมีส่วนร่วมเป็นเครื่องมือในการอำนวยความสะดวกในการแสดงความคิดเห็นขององค์กรอย่างสั้น ๆ

๓. ช่วยอำนวยความสะดวกในการสำรวจห่วงโซ่คุณค่าแบบง่ายเพื่อเลือกความคิดขององค์กรที่มีแนวโน้มและขั้นตอนการพัฒนายุทธศาสตร์เพื่อทำเป็นผลิตภัณฑ์ / บริการเชิงพาณิชย์

๔. เข้าใจถึงความสำคัญของการพัฒนากลยุทธ์และแผนธุรกิจขององค์กร

๕. เข้าใจถึงความท้าทายในการเริ่มต้นและการสนับสนุนที่จำเป็นรวมถึงการเรียนรู้แบบปรับตัว

๓.๒ เนื้อหาที่เป็นสาระสำคัญในเชิงวิชาการ ที่สามารถนำไปใช้ประโยชน์ไม่น้อยกว่า ๑ หน้ากระดาษ A๔ (โปรดให้ข้อมูลเชิงวิชาการที่สามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้ หากมีรายงานแยกต่างหากกรุณาแนบ PDF.file ขนาดไม่เกิน ๕ MB ส่งมาด้วย)

หลักสูตรการฝักอบรม ประกอบด้วย การฝึกซ้อมในชั้นเรียนและการฝึกภาคสนาม

๑) การฝึกซ้อมในชั้นเรียน (classroom exercises)

๑.๑ การสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับการพัฒนาวิถีชีวิตแบบดั้งเดิม (Traditional Livelihood Development) กับ การพัฒนาองค์กร (Enterprise Development)

Traditional Livelihood Development	Enterprise Development
- หลีกเลี่ยงความเสี่ยงทุกประเภท - รอการสนับสนุนจากภายนอกทั้งด้านเงินทุน และเทคโนโลยี	- บริหารความเสี่ยงที่อาจจะเกิดขึ้น - ไม่รอความช่วยเหลือ มีความตื่นตัวที่จะก้าวไปข้างหน้า - มีแนวคิดที่แปลกใหม่อยู่เสมอ

๑.๒ การนำหลัก MA&D Process มาวิเคราะห์ผลิตภัณฑ์/บริการจากป่าชุมชนเพื่อเลือกผลิตภัณฑ์/บริการจากป่าชุมชนที่มีความเป็นไปได้และเหมาะสมที่สุดสำหรับการพัฒนาวิสาหกิจป่าชุมชน โดยมีขอบเขตการพิจารณา ๕ ด้าน ได้แก่ ด้านการตลาดและเศรษฐกิจ / ด้านการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม / ด้านสังคมและวัฒนธรรม / ด้านสถาบันและกฎหมาย / ด้านเทคโนโลยีการวิจัยผลิตภัณฑ์ และการพัฒนาผลิตภัณฑ์ ซึ่งมีกระบวนการในการวิเคราะห์ดังนี้

๑.๒.๑ ขั้นที่ ๑ การประเมินสถานการณ์ที่มีอยู่และระบุผลิตภัณฑ์ที่มีศักยภาพ

เป็นการนำผลิตภัณฑ์/บริการจากป่าชุมชนที่มีทั้งหมดมาพิจารณาขอบเขตทั้ง ๕ ด้าน โดยรายละเอียดของเขตที่จะต้องพิจารณา มีรายละเอียดดังนี้

- ด้านการตลาดและเศรษฐกิจ ต้องพิจารณาถึงกำลังผลิต(ปริมาณที่ผลิตได้) ของผลิตภัณฑ์ ความต้องการของตลาด คุณภาพของสินค้าและบริการ ต้นทุนในการผลิต และการเข้าถึงแหล่งเงินทุนที่จะทำให้สามารถผลิตและขนส่งได้ถึงมือของลูกค้า

- ด้านการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ต้องพิจารณาถึงปัจจัยที่ใช้ในการผลิตสินค้าหรือบริการมีอยู่อย่างจำกัดหรือไม่ ผลกระทบที่จะเกิดขึ้นต่อชนิดพันธุ์ต่างๆ หากต้องมีการนำทรัพยากรทางธรรมชาติออกมาใช้ในการผลิตสินค้าหรือบริการ ความเป็นไปได้ในการใช้ประโยชน์สินค้าหรือบริการนั้นอยู่ในระดับใด (ความสามารถในการเก็บเกี่ยว ความสามารถในการเก็บรักษา ความสามารถในการแปรรูปผลิตภัณฑ์ ฯลฯ) และศักยภาพการทดแทนของทรัพยากรสามารถเกิดขึ้นได้อย่างรวดเร็วเพียงพอต่อการผลิตผลิตภัณฑ์/บริการจากป่าชุมชนหรือไม่

- ด้านสังคมและวัฒนธรรม ต้องพิจารณาถึงความมีจิตสำนึกของการมีส่วนร่วมร่วมในผลิตสินค้าและบริการร่วมกัน และรวมถึงความเชื่อทางศาสนาและวัฒนธรรมจะทำให้ผลิตภัณฑ์/บริการจากป่าชุมชนเป็นที่รู้จักยอมรับจากผู้ใช้บริการเนื่องจากความโดดเด่นของอัตลักษณ์ทางสังคมของชุมชน แต่บางอัตลักษณ์จะนำมาซึ่งการต่อต้านจากผู้ให้บริการ เช่น เป็นสินค้าหรือบริการที่ใช้แรงงานเด็ก หรือสตรี เป็นต้น ดังนั้น ข้อพิจารณาด้านสังคมและวัฒนธรรมจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องพิจารณาอย่างละเอียดรอบคอบ

- ด้านสถาบันและกฎหมาย ต้องพิจารณาถึงข้อจำกัดทางกฎหมายไม่ว่าจะเป็นที่เกี่ยวข้องกับการเก็บหา กระบวนการผลิต การขนส่ง หรือการจำหน่ายผลิตภัณฑ์/บริการจากป่าชุมชน จากป่าชุมชน เป็นต้น

- ด้านเทคโนโลยี การวิจัยผลิตภัณฑ์ และการพัฒนาผลิตภัณฑ์ ต้องพิจารณาถึง ทรัพยากรบุคคลว่ามีระดับความรู้ความเข้าใจในการดำเนินธุรกิจมากน้อยอย่างไร กระบวนการทางการตลาด การพัฒนาผลิตภัณฑ์อยู่ในระดับใด และความสะดวกในการขนส่งผลิตภัณฑ์/บริการจากป่าชุมชนไปสู่ผู้บริโภคมีความเป็นไปได้หรือไม่

นอกจากจะนำหลัก MA&D Process มาวิเคราะห์ผลิตภัณฑ์/บริการจากป่าชุมชนแล้ว หลักการอย่างหนึ่งที่นิยมนำมาเพื่อวิเคราะห์ผลิตภัณฑ์/บริการจากป่าชุมชน ได้แก่ การวิเคราะห์ห่วงโซ่คุณค่า (Value Chain Analysis) โดยมีแนวทางดังนี้คือ

- การพิจารณาโครงสร้างพื้นฐาน (Basic Function) มี ๕ กระบวนการ ที่จะต้องพิจารณา ได้แก่ ๑) กระบวนการผลิตขั้นต้น (ปัจจัยในการผลิตขั้นต้น เช่น เมล็ดพันธุ์ ต้นทุนแรงงานในการเพาะปลูก ฯลฯ) ๒) กระบวนการผลิต (การปลูก บำรุง รักษา การเก็บเกี่ยว ฯลฯ) ๓) กระบวนการในการแปรรูปผลิตภัณฑ์ (การคัดเลือกผลผลิต การบรรจุ หีบห่อ ฯลฯ) ๔) กระบวนการในการจัดจำหน่าย (การขนส่ง ฯลฯ) และ ๕) การบริโภค ซึ่งจะต้องพิจารณารายละเอียดของผลิตภัณฑ์/บริการจากป่าชุมชนทั้ง ๕ กระบวนการว่ามีกระบวนการผลิตไปจนถึงมือผู้บริโภคอย่างไร โดยเขียนเป็นแผนผังประกอบความเข้าใจให้สามารถเห็นถึงการดำเนินกระบวนการทั้ง ๕ ขั้นตอน

- การพิจารณาผู้เกี่ยวข้องโดยตรง (Direct Actors) ใน ๕ กระบวนการของการพิจารณาโครงสร้างพื้นฐาน (Basic Function) จะต้องพิจารณาด้วยว่าในแต่ละกระบวนการมีกลุ่มผู้เกี่ยวข้องใดบ้างเข้ามามีบทบาทต่อการดำเนินกิจกรรมในแต่ละกระบวนการนั้นๆ เช่น ๑) กระบวนการผลิตขั้นต้น มีบุคคลหรือกลุ่มใดที่เข้ามามีบทบาทต่อการผลิต อาจจะเป็นคนขายเมล็ดพันธุ์ หรือแรงงานที่ใช้ในการเพาะปลูก หรือกลุ่มที่ให้ทุนในการเพาะปลูก เป็นต้น ๒) กระบวนการผลิต คือกลุ่มบุคคลที่เกี่ยวข้องกับการเพาะปลูก การเก็บเกี่ยวผลผลิต เป็นต้น ๓) กระบวนการในการแปรรูปผลิตภัณฑ์ คือกลุ่มบุคคลที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการในการผลิต เช่น กลุ่มเป็นผู้ดำเนินการผลิตผลิตภัณฑ์/บริการจากป่าชุมชนโดยตรง หรือโรงงานอุตสาหกรรมที่รับซื้อผลิตภัณฑ์/บริการจากป่าชุมชนเพื่อนำไปแปรรูป เป็นต้น ๔) กระบวนการในการจัดจำหน่าย คือกลุ่มบุคคลที่เกี่ยวข้องกับการจัดจำหน่าย เช่น กลุ่มพ่อค้าคนกลาง เป็นต้น และ ๕) การบริโภค คือกลุ่มของบุคคลที่เข้ามาซื้อผลิตภัณฑ์/บริการจากป่าชุมชนเป็นคนสุดท้ายในห่วงโซ่คุณค่า เช่น ผู้บริโภคโดยตรง ซุปเปอร์มาเก็ต ตลาดส่งออก เป็นต้น

- การพิจารณาผู้ที่เกี่ยวข้องทางอ้อม (Indirect Actors) เป็นการพิจารณาถึงบุคคลที่เข้ามาช่วยเหลือ หรือที่มีความเกี่ยวข้องกับกระบวนการผลิตตั้งแต่ขั้นต้นจนถึงมือผู้บริโภค เช่น กลุ่มของเงินทุนที่เข้ามามีบทบาทในการสนับสนุน กลุ่มขององค์การอิสระที่เข้ามาให้ความรู้หรือสนับสนุนกระบวนการผลิต ซึ่งกลุ่มที่เกี่ยวข้องทางอ้อมอาจจะเข้ามาเกี่ยวข้องกับกระบวนการมากกว่า ๑ กระบวนการก็ได้ เช่น กลุ่มที่เข้ามาช่วยเหลือด้านเงินทุนอาจจะเข้ามาช่วยตั้งแต่กระบวนการผลิตขั้นต้น ได้แก่ให้ทุนสำหรับซื้อเมล็ดพันธุ์ จนไปถึงการให้ทุนในการแปรรูปผลผลิต เป็นต้น ดังนั้นจึงจำเป็นต้องหาข้อมูลการเข้ามาสนับสนุนของกลุ่มผู้ที่เกี่ยวข้องทางอ้อมให้ครบในทุกกระบวนการเพื่อเป็นข้อมูลในการเลือกผลิตภัณฑ์/บริการจากป่าชุมชนที่ในการดำเนินการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนที่เป็นได้มากที่สุด

๑.๒.๒ ขั้นที่ ๒ การดำเนินการสำรวจและคัดเลือกผลิตภัณฑ์ขั้นสุดท้าย

จากขั้นตอนที่ ๑ จะได้ผลิตภัณฑ์/บริการจากป่าชุมชนที่มีอยู่ทั้งหมดพร้อมทั้งข้อมูลทั้ง ๕ ขอบเขตที่จะต้องพิจารณาพร้อมแล้ว ในขั้นตอนนี้เป็นการให้คะแนนผลิตภัณฑ์/บริการจากป่าชุมชนด้วยการใส่คะแนนในช่องแต่ละช่องโดยให้คะแนนมากสำหรับขอบเขตที่มีความเป็นไปได้สูงหรือมีข้อจำกัดน้อย และให้คะแนนน้อยในขอบเขตที่มีความเป็นไปได้ต่ำหรือมีข้อจำกัดมาก สินค้าหรือบริการใดที่ได้คะแนนมากจะถูกเลือกเพื่อเป็นผลิตภัณฑ์/บริการจากป่าชุมชนที่จะนำมาส่งเสริมการพัฒนาวิสาหกิจป่าชุมชนอย่างไรก็ตาม หากในขั้นตอนใดที่มีข้อจำกัดที่ไม่สามารถดำเนินการได้ เช่น ข้อห้ามด้านกฎหมายผลิตภัณฑ์/บริการ นั้นจะถูกคัดออกทันที

๑.๒.๓ ขั้นที่ ๓ การเขียนแผนธุรกิจและการระบุความต้องการในการฝึกอบรมและความช่วยเหลือ เมื่อได้ผลิตภัณฑ์/บริการจากป่าชุมชนมาแล้ว ๑ รายการสิ่งที่จะต้องทำต่อไปคือ

- นำข้อมูล ๕ ขอบเขตของผลิตภัณฑ์/บริการจากป่าชุมชนที่ได้ศึกษามาแล้ว ได้แก่ ด้านการตลาดและเศรษฐกิจ /ด้านการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม /ด้านสังคมและวัฒนธรรม /ด้านสถาบันและกฎหมาย /ด้านเทคโนโลยี การวิจัยผลิตภัณฑ์ และการพัฒนาผลิตภัณฑ์ มา

พิจารณาใน ๔ ด้าน ได้แก่ ๑)โอกาส (Opportunities) ๒) ข้อจำกัด (Constraints) ๓) ทางออก/กลยุทธ์ที่เป็นไปได้ (Possible solution/strategy) ๔) วิธีลดความเสี่ยง (Risk Mitigation) ดังตารางตัวอย่างต่อไปนี้

ชื่อของผลิตภัณฑ์/บริการจากป่าชุมชน	การตลาดและเศรษฐกิจ	การบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม	สังคมและวัฒนธรรม	สถาบันและกฎหมาย	เทคโนโลยี
โอกาส	(ช่องบันทึกคะแนน ๐-๓ หรือมีข้อจำกัดที่ไม่สามารถดำเนินการได้ (x))				
ข้อจำกัด					
ทางออก/กลยุทธ์ที่เป็นไปได้					
วิธีลดความเสี่ยง					

- เมื่อได้ข้อมูลทั้ง ๔ ด้าน ได้แก่ ๑)โอกาส (Opportunities) ๒) ข้อจำกัด (Constraints) ๓) ทางออก/กลยุทธ์ที่เป็นไปได้ (Possible solution/strategy) ๔) วิธีลดความเสี่ยง (Risk Mitigation) ในแต่ละขอบเขตแล้ว ต่อไปคือการนำข้อมูลที่ได้มาเขียนแผน โดยการเชื่อมโยงข้อมูลที่ได้ดังนี้

ชื่อของผลิตภัณฑ์/บริการจากป่าชุมชน	การตลาดและเศรษฐกิจ	การบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม	สังคมและวัฒนธรรม	สถาบันและกฎหมาย	เทคโนโลยี
โอกาส					
ข้อจำกัด					
ทางออก/กลยุทธ์ที่เป็นไปได้					
วิธีลดความเสี่ยง					
ประเภทของแผนที่สามารถเชื่อมโยงได้	แผนการตลาด (Marketing Plan)	แผนบริการจัดการ (Management Plan)	แผนพัฒนาสังคม (Social Development Plan)	แผนองค์กร (Organization Plan)	แผนปฏิบัติการ (Operational Plan)

๑.๒.๔ ขั้นที่ ๔ การเริ่มต้นกิจกรรมตามแผน เป็นการดำเนินวิสาหกิจป่าชุมชนตามแผนที่ได้เขียนไว้

๓.๓ ประโยชน์ที่ได้รับ

ต่อตนเอง

การเข้ารับการฝึกอบรมในหลักสูตรนี้เป็นการเรียนรู้แนวทางในการพัฒนาศักยภาพของสินค้าและบริการจากป่าชุมชนเพื่อให้มีมูลค่าเพิ่มขึ้นเพื่อเป็นการสร้างแรงดึงดูดให้ชุมชนให้ความสำคัญต่อการรักษาป่าซึ่งเป็นแหล่งที่มีมาของรายได้ และทำให้ทราบจุดหรือตำแหน่งที่กรมป่าไม้สามารถเข้าไปมีบทบาทที่เกี่ยวข้องและสามารถช่วยแก้ไขปัญหาให้การดำเนินงานในรูปแบบวิสาหกิจป่าชุมชนในประเทศไทยสามารถเกิดขึ้นได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ต่อหน่วยงาน

หากกรมป่าไม้ต้องการที่จะสนับสนุนให้เกิดการรักษาป่าจากชุมชนอย่างมีประสิทธิภาพ การส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาวิสาหกิจป่าชุมชนจะเป็นทางเลือกที่มีโอกาสและเป็นไปได้มากที่สุดที่จะสามารถผลักดันให้เกิดการใช้ทรัพยากรควบคู่กับการดูแลรักษาป่า ทั้งนี้ จะต้องให้เจ้าหน้าที่ที่ได้รับการฝึกอบรมการพัฒนาวิสาหกิจป่าชุมชนเพื่อเป็นการสร้างพื้นฐานการพัฒนาวิสาหกิจป่าชุมชนให้แก่เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงาน

ส่วนที่ ๔ ปัญหา/อุปสรรค

เนื่องจากผู้เข้ารับการอบรมมีพื้นฐานด้านการพัฒนาวิสาหกิจป่าชุมชนค่อนข้างน้อย รวมถึงไม่มีประสบการณ์โดยตรงเกี่ยวกับงานด้านวิสาหกิจป่าชุมชนจึงทำให้การรับรู้และความเข้าใจเป็นไปได้ช้า แต่เมื่อได้มีโอกาสทบทวนสร้างความเข้าใจมากขึ้น จะเห็นได้ว่าหลักสูตรการฝึกอบรมนี้มีประโยชน์ต่อการพัฒนาศักยภาพอย่างมาก

ส่วนที่ ๕ ข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะ

ลงชื่อ.....

(นายสุทัศน์ คงแย้ม)

๑๘ / ๓๑ / ๖๑

รายงานการไปราชการ ประชุม สัมมนา ศึกษา ฝึกอบรม ปฏิบัติการวิจัย ดูงาน ณ ต่างประเทศ
และการปฏิบัติงานในองค์การระหว่างประเทศ

ส่วนที่ ๑ ข้อมูลทั่วไปของผู้วิจัยและคณะ

- ๑.๑ ชื่อ - นามสกุล (ภาษาไทย)(นาย/นาง/นางสาว)..... พัทธยาภรณ์ ป่าหลวง.....
(ภาษาอังกฤษ)..... Ms. Pittayaporn Paluang.....
เลขบัตรประจำตัวประชาชน..... ๒-๔๐๐๔-๐๐๐๑๖-๕๕-๑..... อายุ..... ๓๔..... ปี
ระดับการศึกษาสูงสุด..... วิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต.....
สาขาการศึกษา..... วนศาสตร์ชุมชน.....
มหาวิทยาลัย/สถาบันอื่นๆ..... เกษตรศาสตร์.....
ความเชี่ยวชาญเฉพาะด้าน (รายละเอียดสาขาวิชาการของ OECD)..... วนศาสตร์.....
- ๑.๒ ตำแหน่ง (วิชาการ/บริหาร)..... นักวิชาการป่าไม้ปฏิบัติการ.....
กระทรวง/กรม..... กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม/กรมป่าไม้.....
มหาวิทยาลัย/สถาบัน/คณะ/อื่นๆ..... -.....
โทรศัพท์..... ๐๙๖๑๙๓/ ๔๑๙๔..... โทรสาร..... -..... e-mail..... sinbadd70@gmail.com.....
หน้าที่ที่ได้รับผิดชอบ (โดยย่อ)..... -.....
- ๑.๓ ชื่อเรื่อง/หลักสูตร (ภาษาไทย)..... -.....
(ภาษาอังกฤษ) Landmark Training Course on Community Forest.....
Management for Livelihood and Community.....
Forest Based Enterprise Development.....
สาขาหลัก.....
สาขาย่อย.....
สาขาที่เกี่ยวข้อง.....
- เพื่อ ประชุม สัมมนา ฝึกอบรม ปฏิบัติการวิจัย
 ดูงาน การไปปฏิบัติงานในองค์การระหว่างประเทศ
- แหล่งผู้ให้ทุน..... Asian Forest Cooperation Organization.....
ประเทศที่ไป..... สาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาร์..... งบประมาณ..... -.....
ระหว่างวันที่..... ๗ - ๑๒ ตุลาคม ๒๕๖๑..... รวมระยะเวลาการรับทุน..... ๖ วัน.....
ภายใต้โครงการ/หน่วยงาน..... -.....
คุณวุฒิ/วุฒิบัตร ที่ได้รับ..... Certificate of Achievement.....

ส่วนที่ ๒ บทคัดย่อหรือสรุปย่อของหลักสูตร/เพื่อประโยชน์ในการสืบค้น (ภาษาไทยและภาษาอังกฤษ)
(จำนวนอย่างละไม่เกิน ๑ หน้ากระดาษ)

Abstract

One of the challenges for scaling up community forestry is on how to make community forests economically viable. Rural community make up today is rapidly changing, either due to economic pressure driving people to unsustainable use of forest resources or pushing them out from forest based livelihoods with a move to cities for alternative labor opportunities. In common is often the lack of providing substantive incomes from forestry. However, with a belief that community forestry can be an asset for making people livelihoods more secured, developing community forest enterprises (CFE) is recognized as one of the ways to help community forestry products and/or services to reach markets/buyers and generate more income.

Nevertheless, experience for building up CFEs in the Asian region is still limited, and there is little understanding of an entrepreneurial mindset among government officials, development workers or community organizations. Therefore, support to CFE development has been limited and sustainable engagements by emerging CFEs with the market is still weak.

Cognizant of the importance of community based management and how this relates to livelihood and CFE development in the region, the Asian Forest Cooperation Organization (AFoCO) training course aims to build the capacities of their member countries on this topic. This training was conceptualized in collaboration with The Center for People and Forests – RECOFTC which is well placed to strengthen capacities on community based livelihood and CFE development and offers this ๕.๕-day training in combination of classroom exercises and field work to practice in real life settings.

บทคัดย่อ

หนึ่งในความท้าทายในการยกระดับงานทางด้านป่าชุมชน คือการทำให้ป่าชุมชนมีความสามารถทางเศรษฐกิจ ในทุกวันนี้ชุมชนชนบทมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว เนื่องจากแรงกดดันทางเศรษฐกิจที่ทำให้เกิดการใช้ทรัพยากรป่าไม้อย่างไม่ยั่งยืน รวมทั้งการถูกผลักดันให้ออกไปจากวิถีชีวิตที่เป็นป่าด้วยการย้ายไปเมืองหลวงเพื่อหาโอกาสทางเลือกในการทำงาน เนื่องจากโดยทั่วไปการทำป่าไม้ไม่สามารถสร้างรายได้ที่มั่นคงแก่ชุมชนได้ แต่อย่างไรก็ตามก็ยังมีมีความเชื่อว่าป่าชุมชนจะช่วยสร้างชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นให้แก่ชุมชนชนบท การพัฒนาวิสาหกิจป่าชุมชน (Community Forest Enterprises , CFE) เป็นทางเลือกหนึ่งที่จะช่วยให้สินค้าหรือบริการจากป่าชุมชนไปถึงมือตลาดหรือผู้ซื้อเพื่อให้เกิดรายได้มากยิ่งขึ้น

อย่างไรก็ตามประสบการณ์ในการพัฒนาวิสาหกิจป่าชุมชน (Community Forest Enterprises , CFE) ในภูมิภาคเอเชียยังคงมีอยู่อย่างจำกัด และความเข้าใจยังมีอยู่น้อยเกี่ยวกับความคิดของผู้ประกอบการในหมู่บ้านเจ้าหน้าที่ของรัฐ นักพัฒนา หรือองค์กรชุมชน ดังนั้นการสนับสนุนการพัฒนาวิสาหกิจป่าชุมชน (Community Forest Enterprises , CFE) จึงมีข้อจำกัด และยังขาดการมีส่วนร่วมอย่างยั่งยืน เนื่องจากตลาดยังคงอ่อนแอและขาดความตระหนักถึงความสำคัญของการจัดการตามแนวทางการพัฒนาวิสาหกิจป่าชุมชน (Community Forest Enterprises , CFE)

หลักสูตรความร่วมมือในการเสริมสร้างความเข้มแข็งของอาเซียน (AFOCO) มีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างขีดความสามารถของประเทศสมาชิกในด้านการพัฒนาวิสาหกิจป่าชุมชน การฝึกอบรมนี้ได้รับการจัดทำขึ้นโดยความร่วมมือกับศูนย์คนและป่าไม้ RECOFTC ซึ่งมีความพร้อมในการเสริมสร้างความสามารถในการทำมาหากินและการพัฒนาวิสาหกิจป่าชุมชนของชุมชน และเป็นการฝึกอบรมแบบ ๕.๕ วันในรูปแบบของการฝึกซ้อมในชั้นเรียนและการฝึกภาคสนามเพื่อฝึกฝนในชีวิตจริง

ส่วนที่ ๓ ข้อมูลที่ได้รับจากการศึกษา ฝึกอบรม ดูงาน ประชุม สัมมนา ปฏิบัติการวิจัย และไปปฏิบัติงาน ในองค์การระหว่างประเทศตามหัวข้อต่อไปนี้

๓.๑ วัตถุประสงค์

๑. ช่วยในการระบุผู้ประกอบการที่มีศักยภาพและประเมินบริบทของท้องถิ่นเพื่อสนับสนุนการพัฒนาวิสาหกิจ
๒. ใช้กระบวนการมีส่วนร่วมเป็นเครื่องมือในการอำนวยความสะดวกในการแสดงความคิดขององค์กรอย่างสั้น ๆ
๓. ช่วยอำนวยความสะดวกในการสำรวจห่วงโซ่คุณค่าแบบง่ายเพื่อเลือกความคิดขององค์กรที่มีแนวโน้มและขั้นตอนการพัฒนาอุตสาหกรรมเพื่อทำเป็นผลิตภัณฑ์ / บริการเชิงพาณิชย์
๔. เข้าใจถึงความสำคัญของการพัฒนากลยุทธ์และแผนธุรกิจขององค์กร
๕. เข้าใจถึงความท้าทายในการเริ่มต้นและการสนับสนุนที่จำเป็นรวมถึงการเรียนรู้แบบปรับตัว

๓.๒ เนื้อหาที่เป็นสาระสำคัญในเชิงวิชาการ ที่สามารถนำไปใช้ประโยชน์ไม่น้อยกว่า ๑ หน้ากระดาษ A๔ (โปรดให้ข้อมูลเชิงวิชาการที่สามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้ หากมีรายงานฯ แยกต่างหากกรุณาแนบ PDF.file ขนาดไม่เกิน ๕ MB ส่งมาด้วย)

หลักสูตรการฝึกอบรม ประกอบด้วย การฝึกซ้อมในชั้นเรียนและการฝึกภาคสนาม

๑) การฝึกซ้อมในชั้นเรียน (classroom exercises)

๑.๑ การสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับการพัฒนาวิถีชีวิตแบบดั้งเดิม (Traditional Livelihood Development) กับ การพัฒนาองค์กร (Enterprise Development)

Traditional Livelihood Development	Enterprise Development
<ul style="list-style-type: none">- หลีกเลี่ยงความเสี่ยงทุกประเภท- รอคอยสนับสนุนจากภายนอกทั้งด้านเงินทุน และเทคโนโลยี	<ul style="list-style-type: none">- บริหารความเสี่ยงที่อาจจะเกิดขึ้น- ไม่รอความช่วยเหลือ มีความตื่นตัวที่จะก้าวไปข้างหน้า- มีแนวคิดที่แปลกใหม่อยู่เสมอ

๑.๒ การนำหลัก MA&D Process มาวิเคราะห์ผลิตภัณฑ์/บริการจากป่าชุมชนเพื่อเลือกผลิตภัณฑ์/บริการจากป่าชุมชนที่มีความเป็นไปได้และเหมาะสมที่สุดสำหรับการพัฒนาวิสาหกิจป่าชุมชน โดยมีขอบเขตการพิจารณา ๕ ด้าน ได้แก่ ด้านการตลาดและเศรษฐกิจ /ด้านการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม /ด้านสังคมและวัฒนธรรม /ด้านสถาบันและกฎหมาย /ด้านเทคโนโลยีการวิจัยผลิตภัณฑ์ และการพัฒนาผลิตภัณฑ์ ซึ่งมีกระบวนการในการวิเคราะห์ดังนี้

๑.๒.๑ ชั้นที่ ๑ การประเมินสถานการณ์ที่มีอยู่และระบุผลิตภัณฑ์ที่มีศักยภาพ

เป็นการนำผลิตภัณฑ์/บริการจากป่าชุมชนที่มีทั้งหมดมาพิจารณาขอบเขตทั้ง ๕ ด้าน โดยรายละเอียดของเขตที่จะต้องพิจารณา มีรายละเอียดดังนี้

- ด้านการตลาดและเศรษฐกิจ ต้องพิจารณาถึงกำลังผลิต(ปริมาณที่ผลิตได้) ของผลิตภัณฑ์ ความต้องการของตลาด คุณภาพของสินค้าและบริการ ต้นทุนในการผลิต และการเข้าถึงแหล่งเงินทุนที่จะทำให้สามารถผลิตและขนส่งได้ถึงมือของลูกค้า

- ด้านการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ต้องพิจารณาถึงปัจจัยที่ใช้ในการผลิตสินค้าหรือบริการมีอยู่อย่างจำกัดหรือไม่ ผลกระทบที่จะเกิดขึ้นต่อชนิดพันธุ์ต่างๆ หากต้องมีการนำทรัพยากรทางธรรมชาติออกมาใช้ในการผลิตสินค้าหรือบริการ ความเป็นไปได้ในการใช้ประโยชน์สินค้าหรือบริการนั้นอยู่ในระดับใด (ความสามารถในการเก็บเกี่ยว ความสามารถในการเก็บรักษา ความสามารถในการแปรรูปผลิตภัณฑ์ ฯลฯ) และศักยภาพการทดแทนของทรัพยากรสามารถเกิดขึ้นได้อย่างรวดเร็วเพียงพอต่อการผลิตผลิตภัณฑ์/บริการจากป่าชุมชนหรือไม่

- ด้านสังคมและวัฒนธรรม ต้องพิจารณาถึงความมีจิตสำนึกของการมีส่วนร่วมในผลิตสินค้าและบริการร่วมกัน และรวมถึงความเชื่อทางศาสนาและวัฒนธรรมจะทำให้ผลิตภัณฑ์/บริการจากป่าชุมชนเป็นที่รู้จักยอมรับจากผู้ใช้บริการเนื่องจากความโดดเด่นของอัตลักษณ์ทางสังคมของชุมชน แต่บางอัตลักษณ์จะนำมาซึ่งการต่อต้านจากผู้ใช้บริการ เช่น เป็นสินค้าหรือบริการที่ใช้แรงงานเด็กหรือสตรี เป็นต้น ดังนั้น ข้อพิจารณาด้านสังคมและวัฒนธรรมจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องพิจารณาอย่างละเอียดรอบคอบ

- ด้านสถาบันและกฎหมาย ต้องพิจารณาถึงข้อจำกัดทางกฎหมายไม่ว่าจะเป็นที่เกี่ยวข้องกับการเก็บหา กระบวนการผลิต การขนส่ง หรือการจำหน่ายผลิตภัณฑ์/บริการจากป่าชุมชน จากป่าชุมชน เป็นต้น

- ด้านเทคโนโลยี การวิจัยผลิตภัณฑ์ และการพัฒนาผลิตภัณฑ์ ต้องพิจารณาถึง ทรัพยากรบุคคลว่ามีระดับความรู้ความเข้าใจในการดำเนินธุรกิจมากน้อยอย่างไร กระบวนการทางการตลาด การพัฒนาผลิตภัณฑ์อยู่ในระดับใด และความสะดวกในการขนส่งผลิตภัณฑ์/บริการจากป่าชุมชนไปสู่ผู้บริโภคมีความเป็นไปได้หรือไม่

นอกจากจะนำหลัก MA&D Process มาวิเคราะห์ผลิตภัณฑ์/บริการจากป่าชุมชนแล้ว หลักการอย่างหนึ่งที่นิยมนำมาเพื่อวิเคราะห์ผลิตภัณฑ์/บริการจากป่าชุมชน ได้แก่ การวิเคราะห์ห่วงโซ่คุณค่า (Value Chain Analysis) โดยมีแนวทางดังนี้คือ

- การพิจารณาโครงสร้างพื้นฐาน (Basic Function) มี ๕ กระบวนการ ที่จะต้องพิจารณา ได้แก่ ๑) กระบวนการผลิตขั้นต้น (ปัจจัยในการผลิตขั้นต้น เช่น เมล็ดพันธุ์ ต้นทุนแรงงานในการเพาะปลูก ฯลฯ) ๒) กระบวนการผลิต (การปลูก บำรุง รักษา การเก็บเกี่ยว ฯลฯ) ๓) กระบวนการในการแปรรูปผลิตภัณฑ์ (การคัดเลือกผลผลิต การบรรจุ หีบห่อ ฯลฯ) ๔) กระบวนการในการจัดจำหน่าย (การขนส่ง ฯลฯ) และ ๕) การบริโภค ซึ่งจะต้องพิจารณารายละเอียดของผลิตภัณฑ์/บริการจากป่าชุมชนทั้ง ๕

กระบวนการว่ามีกระบวนการผลิตไปจนถึงมือผู้บริโภคอย่างไร โดยเขียนเป็นแผนผังประกอบความเข้าใจให้สามารถเห็นถึงการดำเนินกระบวนการทั้ง ๕ ขั้นตอน

- การพิจารณาผู้เกี่ยวข้องโดยตรง (Direct Actors) ใน ๕ กระบวนการของการพิจารณาโครงสร้างพื้นฐาน (Basic Function) จะต้องพิจารณาดูว่าในแต่ละกระบวนการมีกลุ่มผู้เกี่ยวข้องใดบ้างเข้ามามีบทบาทต่อการดำเนินกิจกรรมในแต่ละกระบวนการนั้นๆ เช่น ๑) กระบวนการผลิตขั้นต้น มีบุคคลหรือกลุ่มใดที่เข้ามามีบทบาทต่อการผลิต อาจจะเป็นคนขายเมล็ดพันธุ์ หรือแรงงานที่ใช้ในการเพาะปลูก หรือกลุ่มที่ให้ทุนในการเพาะปลูก เป็นต้น ๒) กระบวนการผลิต คือกลุ่มบุคคลที่เกี่ยวข้องกับการเพาะปลูก การเก็บเกี่ยวผลผลิต เป็นต้น ๓) กระบวนการในการแปรรูปผลิตภัณฑ์ คือกลุ่มบุคคลที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการในการผลิต เช่น กลุ่มเป็นผู้ดำเนินการผลิตผลิตภัณฑ์/บริการจากป่าชุมชนโดยตรง หรือโรงงานอุตสาหกรรมที่รับซื้อผลิตภัณฑ์/บริการจากป่าชุมชนเพื่อนำไปแปรรูป เป็นต้น ๔) กระบวนการในการจัดจำหน่าย คือกลุ่มบุคคลที่เกี่ยวข้องกับการจัดจำหน่าย เช่น กลุ่มพ่อค้าคนกลาง เป็นต้น และ ๕) การบริโภค คือ กลุ่มของบุคคลที่เข้ามาซื้อผลิตภัณฑ์/บริการจากป่าชุมชนเป็นคนสุดท้ายในห่วงโซ่คุณค่า เช่น ผู้บริโภคโดยตรง เป็นต้น

- การพิจารณาผู้ที่เกี่ยวข้องทางอ้อม (Indirect Actors) เป็นการพิจารณาถึงบุคคลที่เข้ามาช่วยเหลือ หรือที่มีความเกี่ยวข้องกับกระบวนการผลิตตั้งแต่ขั้นต้นจนถึงมือผู้บริโภค เช่น กลุ่มของเงินทุนที่เข้ามามีบทบาทในการสนับสนุน กลุ่มขององค์กรอิสระที่เข้ามาให้ความรู้หรือสนับสนุนกระบวนการผลิต ซึ่งกลุ่มที่เกี่ยวข้องทางอ้อมอาจจะเข้ามาเกี่ยวข้องกับกระบวนการมากกว่า ๑ กระบวนการก็ได้ เช่น กลุ่มที่เข้ามาช่วยเหลือด้านเงินทุนอาจจะเข้ามาช่วยตั้งแต่กระบวนการผลิตขั้นต้น ได้แก่ให้ทุนสำหรับซื้อเมล็ดพันธุ์ จนไปถึงการให้ทุนในการแปรรูปผลผลิต เป็นต้น ดังนั้นจึงจำเป็นต้องหาข้อมูลการเข้ามาสนับสนุนของกลุ่มผู้ที่เกี่ยวข้องทางอ้อมให้ครบในทุกกระบวนการเพื่อเป็นข้อมูลในการเลือกผลิตภัณฑ์/บริการจากป่าชุมชนที่ในการดำเนินการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนที่เป็นได้มากที่สุด

๑.๒.๒ ขั้นที่ ๒ การดำเนินการสำรวจและคัดเลือกผลิตภัณฑ์ขั้นสุดท้าย

จากขั้นตอนที่ ๑ จะได้ผลิตภัณฑ์/บริการจากป่าชุมชนที่มีอยู่ทั้งหมดพร้อมทั้งข้อมูลทั้ง ๕ ขอบเขตที่จะต้องพิจารณามาพร้อมแล้ว ในขั้นตอนนี้เป็นการให้คะแนนผลิตภัณฑ์/บริการจากป่าชุมชนด้วยการใส่คะแนนในช่องแต่ละช่องโดยให้คะแนนมากสำหรับขอบเขตที่มีความเป็นไปได้สูงหรือมีข้อจำกัดน้อย และให้คะแนนน้อยในขอบเขตที่มีความเป็นไปได้ต่ำหรือมีข้อจำกัดมาก สินค้าหรือบริการใดที่ได้คะแนนมากจะถูกเลือกเพื่อเป็นผลิตภัณฑ์/บริการจากป่าชุมชนที่จะนำมาส่งเสริมการพัฒนาวิสาหกิจป่าชุมชน

๑.๒.๓ ขั้นที่ ๓ การเขียนแผนธุรกิจและการระบุความต้องการในการฝึกอบรมและความช่วยเหลือ

เมื่อได้ผลิตภัณฑ์/บริการจากป่าชุมชนมาแล้ว ๑ รายการสิ่งที่ต้องทำต่อไปคือ

- นำข้อมูล ๕ ขอบเขตของผลิตภัณฑ์/บริการจากป่าชุมชนที่ได้ศึกษามาแล้ว ได้แก่ ด้านการตลาดและเศรษฐกิจ /ด้านการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม /ด้านสังคมและวัฒนธรรม /ด้านสถาบันและกฎหมาย /ด้านเทคโนโลยี การวิจัยผลิตภัณฑ์ และการพัฒนาผลิตภัณฑ์

มาพิจารณาใน ๔ ด้าน ได้แก่ ๑)โอกาส (Opportunities) ๒) ข้อจำกัด (Constraints) ๓) ทางออก/กลยุทธ์ที่เป็นไปได้ (Possible solution/strategy) ๔) วิธีลดความเสี่ยง (Risk Mitigation) ดังตารางตัวอย่างต่อไปนี้

ชื่อของผลิตภัณฑ์/บริการจากป้าชุมชน	การตลาดและเศรษฐกิจ	การบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม	สังคมและวัฒนธรรม	สถาบันและกฎหมาย	เทคโนโลยี
โอกาส					
ข้อจำกัด					
ทางออก/กลยุทธ์ที่เป็นไปได้					
วิธีลดความเสี่ยง					

- เมื่อได้ข้อมูลทั้ง ๔ ด้าน ได้แก่ ๑)โอกาส (Opportunities) ๒) ข้อจำกัด (Constraints) ๓) ทางออก/กลยุทธ์ที่เป็นไปได้ (Possible solution/strategy) ๔) วิธีลดความเสี่ยง (Risk Mitigation) ในแต่ละขอบเขตแล้ว ต่อไปคือการนำข้อมูลที่ได้มาเขียนแผน โดยการเชื่อมโยงข้อมูลที่ได้ดังนี้

ชื่อของผลิตภัณฑ์/บริการจากป้าชุมชน	การตลาดและเศรษฐกิจ	การบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม	สังคมและวัฒนธรรม	สถาบันและกฎหมาย	เทคโนโลยี
โอกาส					
ข้อจำกัด					
ทางออก/กลยุทธ์ที่เป็นไปได้					
วิธีลดความเสี่ยง					
ประเภทของแผนที่สามารถเชื่อมโยงได้	แผนการตลาด (Marketing Plan)	แผนบริการจัดการ (Management Plan)	แผนพัฒนาสังคม (Social Development Plan)	แผนองค์กร (Organization Plan)	แผนปฏิบัติการ (Operational Plan)

๑.๒.๔ ขั้นที่ ๔ การเริ่มต้นกิจกรรมตามแผน เป็นการดำเนินวิสาหกิจป้าชุมชนตาม

แผนที่ได้เขียนไว้

๓.๓ ประโยชน์ที่ได้รับ

➤ ต่อตนเอง

การเข้ารับการฝึกอบรมในหลักสูตรนี้เป็นการเพิ่มทักษะความรู้ด้านการพัฒนาชุมชนด้วยรูปแบบกระบวนการมีส่วนร่วม เปิดมุมมองที่หลากหลายเกี่ยวกับการจัดการป่าชุมชนกับประเทศต่างๆในภูมิภาคอาเซียน อีกทั้งยังเป็นการเรียนรู้แนวทางในการพัฒนาศักยภาพของสินค้าและบริการจากป่าชุมชน เพื่อให้มีมูลค่าเพิ่มขึ้นเพื่อเป็นการสร้างแรงดึงดูดให้ชุมชนให้ความสำคัญต่อการรักษาป่า ซึ่งเป็นแหล่งที่มีมาของรายได้ และทำให้ทราบถึงสถานะปัจจุบัน บทบาทหน้าที่ที่เกี่ยวข้องของกรมป่าไม้ในการช่วยเหลือสนับสนุน และแก้ไขปัญหาในการดำเนินงานในรูปแบบวิสาหกิจป่าชุมชนในประเทศไทยให้สามารถเกิดขึ้นได้อย่างมีประสิทธิภาพ

➤ ต่อหน่วยงาน

จากการฝึกอบรมครั้งนี้ พบว่าหากกรมป่าไม้ต้องการที่จะสนับสนุนให้เกิดการรักษาป่าจากชุมชนอย่างมีประสิทธิภาพ ควรมีการส่งเสริมสนับสนุน และพัฒนาวิสาหกิจป่าชุมชน เนื่องจากเป็นการสร้างรายได้จากฐานทรัพยากรที่มีอยู่เดิมในแต่ละท้องถิ่น พร้อมทั้งควบคู่กับอนุรักษ์ดูแลรักษาป่า เป็นแนวทางในการจัดการทรัพยากรป่าไม้แบบสมดุล นอกจากนี้ยังเป็นการสำรวจฐานข้อมูลด้านทรัพยากรป่าไม้ที่สามารถนำมาใช้สร้างรายได้ กระตุ้นเศรษฐกิจภายในประเทศอีกด้วย ทั้งนี้ จะต้องให้เจ้าหน้าที่ที่ได้รับการฝึกอบรมการพัฒนาวิสาหกิจป่าชุมชน เพื่อเป็นการสร้างพื้นฐาน สร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการพัฒนาวิสาหกิจป่าชุมชนให้แก่เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงาน อย่างไรก็ตามการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนจะเกิดขึ้นได้อย่างเป็นรูปธรรม หน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องต่างๆ ควรมีกฎหมาย หรือนโยบายที่รับรองสินค้าและบริการจากป่าชุมชน เพื่อเป็นการลดการกีดกันทางการค้า และสร้างความเชื่อมั่นให้กับชุมชนในการสร้างกลุ่มธุรกิจขนาดย่อมในประเทศ

ส่วนที่ ๔ ปัญหา/อุปสรรค

เนื่องจากผู้เข้ารับการอบรมไม่มีพื้นฐานด้านการพัฒนาวิสาหกิจป่าชุมชน รวมถึงไม่มีประสบการณ์โดยตรงเกี่ยวกับงานด้านวิสาหกิจชุมชน จึงทำให้ไม่มีประสบการณ์ร่วม และเกิดความเข้าใจในกระบวนการดำเนินงานได้ช้า

ส่วนที่ ๕ ข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะ

ลงชื่อ.....

(นางสาวพิทยาภรณ์ ป่าหลวง)

18 / 10 / 61

รายงานการไปราชการ ประชุม สัมมนา ศึกษา ฝึกอบรม ปฏิบัติการวิจัย ดูกาน ณ ต่างประเทศ
และการปฏิบัติงานในองค์การระหว่างประเทศ

ส่วนที่ ๑ ข้อมูลทั่วไปของผู้วิจัยและคณะ

๑.๑ ชื่อ - นามสกุล (ภาษาไทย)(นาย/นาง/นางสาว)..... สมพร คำชมภู.....

(ภาษาอังกฤษ)..... Miss Somporn Khumchompoo.....

เลขบัตรประจำตัวประชาชน..... ๓๑๓/๐๖๐๐๓๙๕๖๖๑..... อายุ..... ๓๙..... ปี

ระดับการศึกษาสูงสุด..... วิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต.....

สาขาการศึกษา..... ชีววิทยา.....

มหาวิทยาลัย/สถาบัน/อื่นๆ..... ศิลปากร.....

ความเชี่ยวชาญเฉพาะด้าน (รายละเอียดสาขาวิชาการของ OECD)..... วนศาสตร์ พฤษศาสตร์.....

๑.๒ ตำแหน่ง (วิชาการ/บริหาร)..... นักวิทยาศาสตร์ปฏิบัติการ.....

กระทรวง/กรม..... กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม/กรมป่าไม้.....

มหาวิทยาลัย/สถาบัน/คณะ/อื่นๆ..... -.....

โทรศัพท์..... ๐๘๒-๕๕๖๕๙๑๕..... โทรสาร..... -..... e-mail..... forest.636383@gmail.com.....

หน้าที่ที่รับผิดชอบ (โดยย่อ).....

๑.๓ ชื่อเรื่อง/หลักสูตร (ภาษาไทย)..... -.....

(ภาษาอังกฤษ) Landmark Training Course on Community Forest.....

Management for Livelihood and Community.....

Forest Based Enterprise Development.....

สาขาหลัก.....

สาขาย่อย.....

สาขาที่เกี่ยวข้อง.....

เพื่อ ประชุม สัมมนา ฝึกอบรม ปฏิบัติการวิจัย

ดูกาน การไปปฏิบัติงานในองค์การระหว่างประเทศ

แหล่งผู้ให้ทุน..... Asian Forest Cooperation Organization.....

ประเทศที่ไป..... สาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาร์..... งบประมาณ..... -.....

ระหว่างวันที่..... ๓ - ๑๔ ตุลาคม ๒๕๖๑..... รวมระยะเวลาการรับทุน..... ๕ วัน

ภายใต้โครงการ/หน่วยงาน..... -.....

คุณวุฒิ/วุฒิปัตร์ ที่ได้รับ..... Certificate of Achievement.....

ส่วนที่ ๒ บทคัดย่อหรือสรุปย่อของหลักสูตรฯ/เพื่อประโยชน์ในการสืบค้น (ภาษาไทยและภาษาอังกฤษ)
(จำนวนอย่างละไม่เกิน ๑ หน้ากระดาษ)

Abstract

One of the challenges for scaling up community forestry is on how to make community forests economically viable. Rural community make up today is rapidly changing, either due to economic pressure driving people to unsustainable use of forest resources or pushing them out from forest based livelihoods with a move to cities for alternative labor opportunities. In common is often the lack of providing substantive incomes from forestry. However, with a belief that community forestry can be an asset for making people livelihoods more secured, developing community forest enterprises (CFE) is recognized as one of the ways to help community forestry products and/or services to reach markets/buyers and generate more income.

Nevertheless, experience for building up CFEs in the Asian region is still limited, and there is little understanding of an entrepreneurial mindset among government officials, development workers or community organizations. Therefore, support to CFE development has been limited and sustainable engagements by emerging CFEs with the market is still weak.

Cognizant of the importance of community based management and how this relates to livelihood and CFE development in the region, the Asian Forest Cooperation Organization (AFoCO) training course aims to build the capacities of their member countries on this topic. This training was conceptualized in collaboration with The Center for People and Forests – RECOFTC which is well placed to strengthen capacities on community based livelihood and CFE development and offers this ๕.๕-day training in combination of classroom exercises and field work to practice in real life settings.

บทคัดย่อ

หนึ่งในความท้าทายในการยกระดับงานทางด้านป่าชุมชน คือการทำให้ป่าชุมชนมีความสามารถทางเศรษฐกิจ ในทุกวันนี้ชุมชนชนบทมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วเนื่องจากแรงกดดันทางเศรษฐกิจที่ทำให้เกิดการใช้ทรัพยากรป่าไม้อย่างไม่ยั่งยืน รวมทั้งการถูกผลักดันให้ออกไปจากวิถีชีวิตที่เป็นป่าด้วยการย้ายไปเมืองหลวงเพื่อหาโอกาสทางเลือกในการทำงาน เนื่องจากโดยทั่วไปการทำป่าไม้ไม่สามารถสร้างรายได้ที่มั่นคงแก่ชุมชนได้ แต่อย่างไรก็ตามก็ยังมีคนเชื่อว่าป่าชุมชนจะช่วยสร้างชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นให้แก่ชุมชนชนบท การพัฒนาวิสาหกิจป่าชุมชน (Community Forest Enterprises , CFE) เป็นทางเลือกหนึ่งที่จะช่วยให้สินค้าหรือบริการจากป่าชุมชนไปถึงมือตลาดหรือผู้ซื้อเพื่อให้เกิดรายได้มากยิ่งขึ้น

อย่างไรก็ตามประสบการณ์ในการพัฒนาวิสาหกิจป่าชุมชน (Community Forest Enterprises , CFE) ในภูมิภาคเอเชียยังคงมีอยู่อย่างจำกัด และความเข้าใจยังมีอยู่น้อยเกี่ยวกับความคิดของผู้ประกอบการในหมู่เจ้าหน้าที่ของรัฐ นักพัฒนา หรือองค์กรชุมชน ดังนั้นการสนับสนุนการพัฒนาวิสาหกิจป่าชุมชน (Community Forest Enterprises , CFE) จึงมีข้อจำกัด และยังขาดการมีส่วนร่วมอย่างยั่งยืนเนื่องจากตลาดยังคงอ่อนแอ และขาดความตระหนักถึงความสำคัญของการจัดการตามแนวทางการพัฒนาวิสาหกิจป่าชุมชน (Community Forest Enterprises , CFE)

หลักสูตรความร่วมมือในการเสริมสร้างความเข้มแข็งของอาเซียน (AFOCO) มีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างขีดความสามารถของประเทศสมาชิกในด้านการพัฒนาวิสาหกิจป่าชุมชน การฝึกอบรมนี้ได้รับการจัดทำขึ้นโดยความร่วมมือกับศูนย์คนและป่าไม้ RECOFTC ซึ่งมีความพร้อมในการเสริมสร้างความสามารถในการทำมาหากินและการพัฒนาวิสาหกิจป่าชุมชนของชุมชน และเป็นการฝึกอบรมแบบ ๕.๕ วัน ในรูปแบบของการฝึกซ้อมในชั้นเรียนและการฝึกภาคสนามเพื่อฝึกฝนในชีวิตจริง

ส่วนที่ ๓ ข้อมูลที่ได้รับจากการศึกษา ฝึกอบรม ดูงาน ประชุม สัมมนา ปฏิบัติการวิจัย และไปปฏิบัติงาน ในองค์การระหว่างประเทศตามหัวข้อต่อไปนี้

๓.๑ วัตถุประสงค์

๑. ช่วยในการระบุผู้ประกอบการที่มีศักยภาพและประเมินบริบทของท้องถิ่นเพื่อสนับสนุนการพัฒนาวิสาหกิจ
๒. ใช้กระบวนการมีส่วนร่วมเป็นเครื่องมือในการอำนวยความสะดวกในการแสดงความคิดขององค์กรอย่างสั้น ๆ
๓. ช่วยอำนวยความสะดวกในการสำรวจห่วงโซ่คุณค่าแบบง่ายเพื่อเลือกความคิดขององค์กรที่มีแนวโน้มและขั้นตอนการพัฒนายุทธศาสตร์เพื่อทำเป็นผลิตภัณฑ์ / บริการเชิงพาณิชย์
๔. เข้าใจถึงความสำคัญของการพัฒนากลยุทธ์และแผนธุรกิจขององค์กร
๕. เข้าใจถึงความท้าทายในการเริ่มต้นและการสนับสนุนที่จำเป็นรวมถึงการเรียนรู้แบบปรับตัว

๓.๒ เนื้อหาที่เป็นสาระสำคัญในเชิงวิชาการ ที่สามารถนำไปใช้ประโยชน์ไม่น้อยกว่า ๑ หน้ากระดาษ A๔ (โปรดให้ข้อมูลเชิงวิชาการที่สามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้ หากมีรายงานแยกต่างหากกรุณาแนบ PDF.file ขนาดไม่เกิน ๕ MB ส่งมาด้วย)

หลักสูตรการฝึกอบรม ประกอบด้วย การฝึกซ้อมในชั้นเรียนและการฝึกภาคสนาม

๑) การฝึกซ้อมในชั้นเรียน (classroom exercises)

๑.๑ การสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับการพัฒนาวิถีชีวิตแบบดั้งเดิม (Traditional Livelihood Development) กับ การพัฒนาองค์กร (Enterprise Development)

Traditional Livelihood Development	Enterprise Development
- หลีกเลี่ยงความเสี่ยงทุกประเภท	- บริหารความเสี่ยงที่อาจจะเกิดขึ้น
- รอคอยสนับสนุนจากภายนอกทั้งด้านเงินทุน และเทคโนโลยี	- ไม่รอความช่วยเหลือ มีความตื่นตัวที่จะก้าวไปข้างหน้า
	- มีแนวคิดที่แปลกใหม่อยู่เสมอ

๑.๒ การนำหลัก MA&D Process มาวิเคราะห์ผลิตภัณฑ์/บริการจากป่าชุมชนเพื่อเลือกผลิตภัณฑ์/บริการจากป่าชุมชนที่มีความเป็นไปได้และเหมาะสมที่สุดสำหรับการพัฒนาวิสาหกิจป่าชุมชน โดยมีขอบเขตการพิจารณา ๕ ด้าน ได้แก่ ด้านการตลาดและเศรษฐกิจ /ด้านการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม /ด้านสังคมและวัฒนธรรม /ด้านสถาบันและกฎหมาย /ด้านเทคโนโลยี การวิจัยผลิตภัณฑ์ และการพัฒนาผลิตภัณฑ์ ซึ่งมีกระบวนการในการวิเคราะห์ดังนี้

๑.๒.๑ ชั้นที่ ๑ การประเมินสถานการณ์ที่มีอยู่และระบุผลิตภัณฑ์ที่มีศักยภาพ เป็นการนำผลิตภัณฑ์/บริการจากป่าชุมชนที่มีทั้งหมดมาพิจารณาขอเขตทั้ง ๕ ด้าน โดยรายละเอียดของเขตที่ต้องพิจารณา มีรายละเอียดดังนี้

- ด้านการตลาดและเศรษฐกิจ ต้องพิจารณาถึงกำลังผลิต(ปริมาณที่ผลิตได้) ของผลิตภัณฑ์ ความต้องการของตลาด คุณภาพของสินค้าและบริการ ต้นทุนในการผลิต และการเข้าถึงแหล่งเงินทุนที่จะทำให้สามารถผลิตและขนส่งได้ถึงมือของลูกค้า

- ด้านการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ต้องพิจารณาถึงปัจจัยที่ใช้ในการผลิตสินค้าหรือบริการมีอยู่อย่างจำกัดหรือไม่ ผลกระทบที่จะเกิดขึ้นต่อชนิดพันธุ์ต่าง ๆ หากต้องมีการนำทรัพยากรทางธรรมชาติออกมาใช้ในการผลิตสินค้าหรือบริการ ความเป็นไปได้ในการใช้ประโยชน์สินค้าหรือบริการนั้นอยู่ในระดับใด (ความสามารถในการเก็บเกี่ยว ความสามารถในการเก็บรักษา ความสามารถในการแปรรูปผลิตภัณฑ์ ฯลฯ) และศักยภาพการทดแทนของทรัพยากรสามารถเกิดขึ้นได้อย่างรวดเร็วเพียงพอต่อการผลิตผลิตภัณฑ์/บริการจากป่าชุมชนหรือไม่

- ด้านสังคมและวัฒนธรรม ต้องพิจารณาถึงความมีจิตสำนึกของการมีส่วนร่วมในผลิตสินค้าและบริการร่วมกัน และรวมถึงความเชื่อทางศาสนาและวัฒนธรรมจะทำให้ผลิตภัณฑ์/บริการจากป่าชุมชนเป็นที่รู้จักยอมรับจากผู้ใช้บริการเนื่องจากความโดดเด่นของอัตลักษณ์ทางสังคมของชุมชน แต่บางอัตลักษณ์จะนำมาซึ่งการต่อต้านจากผู้ใช้บริการ เช่น เป็นสินค้าหรือบริการที่ใช้แรงงานเด็กหรือสตรี เป็นต้น ดังนั้น ข้อพิจารณาด้านสังคมและวัฒนธรรมจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องพิจารณาอย่างละเอียดรอบคอบ

- ด้านสถาบันและกฎหมาย ต้องพิจารณาถึงข้อจำกัดทางกฎหมายไม่ว่าจะเป็นที่เกี่ยวข้องกับการเก็บหา กระบวนการผลิต การขนส่ง หรือการจำหน่ายผลิตภัณฑ์/บริการจากป่าชุมชน จากป่าชุมชน เป็นต้น

- ด้านเทคโนโลยี การวิจัยผลิตภัณฑ์ และการพัฒนาผลิตภัณฑ์ ต้องพิจารณาถึง ทรัพยากรบุคคลว่ามีระดับความรู้ความเข้าใจในการดำเนินธุรกิจมากน้อยอย่างไร กระบวนการทางการตลาด การพัฒนาผลิตภัณฑ์อยู่ในระดับใด และความสะดวกในการขนส่งผลิตภัณฑ์/บริการจากป่าชุมชนไปสู่ผู้บริโภคมีความเป็นไปได้หรือไม่

นอกจากจะนำหลัก MA&D Process มาวิเคราะห์ผลิตภัณฑ์/บริการจากป่าชุมชนแล้ว หลักการอย่างหนึ่งที่นิยมนำมาเพื่อวิเคราะห์ผลิตภัณฑ์/บริการจากป่าชุมชน ได้แก่ การวิเคราะห์ห่วงโซ่คุณค่า (Value Chain Analysis) โดยมีแนวทางดังนี้คือ

- การพิจารณาโครงสร้างพื้นฐาน (Basic Function) มี ๕ กระบวนการที่จะต้องพิจารณา ได้แก่ ๑) กระบวนการผลิตขั้นต้น (ปัจจัยในการผลิตขั้นต้น เช่น เมล็ดพันธุ์ ต้นทุนแรงงานในการเพาะปลูก ฯลฯ) ๒) กระบวนการผลิต (การปลูก บำรุง รักษา การเก็บเกี่ยว ฯลฯ) ๓) กระบวนการในการ

แปรรูปผลิตภัณฑ์ (การคัดเลือกผลผลิต การบรรจุ หีบห่อ ฯลฯ) ๔) กระบวนการในการจัดจำหน่าย (การขนส่ง ฯลฯ) และ ๕) การบริโภค ซึ่งจะต้องพิจารณารายละเอียดของผลิตภัณฑ์/บริการจากป่าชุมชนทั้ง ๕ กระบวนการว่ามีกระบวนการผลิตไปจนถึงมือผู้บริโภคอย่างไร โดยเขียนเป็นแผนผังประกอบความเข้าใจให้สามารถเห็นถึงการดำเนินกระบวนการทั้ง ๕ ขั้นตอน

- การพิจารณาผู้เกี่ยวข้องโดยตรง (Direct Actors) ใน ๕ กระบวนการของการพิจารณาโครงสร้างพื้นฐาน (Basic Function) จะต้องพิจารณาด้วยว่าในแต่ละกระบวนการมีกลุ่มผู้เกี่ยวข้องใดบ้างเข้ามามีบทบาทต่อการดำเนินกิจกรรมในแต่ละกระบวนการนั้น ๆ เช่น ๑) กระบวนการผลิตขั้นต้น มีบุคคลหรือกลุ่มใดที่เข้ามามีบทบาทต่อการผลิต อาจจะเป็นคนขายเมล็ดพันธุ์ หรือแรงงานที่ใช้ในการเพาะปลูก หรือกลุ่มที่ให้ทุนในการเพาะปลูก เป็นต้น) ๒) กระบวนการผลิต คือกลุ่มบุคคลที่เกี่ยวข้องกับการเพาะปลูก การเก็บเกี่ยวผลผลิต เป็นต้น ๓) กระบวนการในการแปรรูปผลิตภัณฑ์ คือกลุ่มบุคคลที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการในการผลิต เช่น กลุ่มเป็นผู้ดำเนินการผลิตผลิตภัณฑ์/บริการจากป่าชุมชนโดยตรง หรือโรงงานอุตสาหกรรมที่รับซื้อผลิตภัณฑ์/บริการจากป่าชุมชนเพื่อนำไปแปรรูป เป็นต้น ๔) กระบวนการในการจัดจำหน่าย คือกลุ่มบุคคลที่เกี่ยวข้องกับการจัดจำหน่าย เช่น กลุ่มพ่อค้าคนกลาง เป็นต้น และ ๕) การบริโภค คือกลุ่มของบุคคลที่เข้ามาซื้อผลิตภัณฑ์/บริการจากป่าชุมชนเป็นคนสุดท้ายในห่วงโซ่คุณค่า เช่น ผู้บริโภคโดยตรง เป็นต้น

- การพิจารณาผู้ที่เกี่ยวข้องทางอ้อม (Indirect Actors) เป็นการพิจารณาถึงบุคคลที่เข้ามาช่วยเหลือ หรือที่มีความเกี่ยวข้องกับกระบวนการผลิตตั้งแต่ขั้นต้นจนถึงมือผู้บริโภค เช่น กลุ่มของเงินทุนที่เข้ามามีบทบาทในการสนับสนุน กลุ่มขององค์การอิสระที่เข้ามาให้ความรู้หรือสนับสนุนกระบวนการผลิต ซึ่งกลุ่มที่เกี่ยวข้องทางอ้อมอาจจะเข้ามาเกี่ยวข้องกับกระบวนการมากกว่า ๑ กระบวนการก็ได้ เช่น กลุ่มที่เข้ามาช่วยเหลือด้านเงินทุนอาจจะเข้ามาช่วยตั้งแต่กระบวนการผลิตขั้นต้น ได้แก่ให้ทุนสำหรับซื้อเมล็ดพันธุ์ จนไปถึงการให้ทุนในการแปรรูปผลผลิต เป็นต้น ดังนั้นจึงจำเป็นต้องหาข้อมูลการเข้ามาสนับสนุนของกลุ่มผู้ที่เกี่ยวข้องทางอ้อมให้ครบในทุกกระบวนการเพื่อเป็นข้อมูลในการเลือกผลิตภัณฑ์/บริการจากป่าชุมชนที่ในการดำเนินการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนที่เป็นได้มากที่สุด

๑.๒.๒ ขั้นที่ ๒ การดำเนินการสำรวจและคัดเลือกผลิตภัณฑ์ขั้นสุดท้าย

จากขั้นตอนที่ ๑ จะได้ผลิตภัณฑ์/บริการจากป่าชุมชนที่มีอยู่ทั้งหมดพร้อมทั้งข้อมูลทั้ง ๕ ขอบเขตที่จะต้องพิจารณามาพร้อมแล้ว ในขั้นตอนนี้เป็นการให้คะแนนผลิตภัณฑ์/บริการจากป่าชุมชนด้วยการใส่คะแนนในช่องแต่ละช่องโดยให้คะแนนมากสำหรับขอบเขตที่มีความเป็นไปได้สูงหรือมีข้อจำกัดน้อย และให้คะแนนน้อยในขอบเขตที่มีความเป็นไปได้ต่ำหรือมีข้อจำกัดมาก สินค้าหรือบริการใดที่ได้คะแนนมากจะถูกเลือกเพื่อเป็นผลิตภัณฑ์/บริการจากป่าชุมชนที่จะนำมาส่งเสริมการพัฒนาวิสาหกิจป่าชุมชน

๑.๒.๓ ขั้นที่ ๓ การเขียนแผนธุรกิจและการระบุความต้องการในการฝึกอบรมและความช่วยเหลือ เมื่อได้ผลิตภัณฑ์/บริการจากป่าชุมชนมาแล้ว ๑ รายการสิ่งที่จะต้องทำต่อไปคือ

- นำข้อมูล ๕ ขอบเขตของผลิตภัณฑ์/บริการจากป่าชุมชนที่ได้ศึกษามาแล้ว ได้แก่ ด้านการตลาดและเศรษฐกิจ /ด้านการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม /ด้านสังคมและวัฒนธรรม /ด้านสถาบันและกฎหมาย /ด้านเทคโนโลยี การวิจัยผลิตภัณฑ์ และการพัฒนาผลิตภัณฑ์ มาพิจารณาใน ๔ ด้าน ได้แก่ ๑)โอกาส (Opportunities) ๒) ข้อจำกัด (Constraints) ๓) ทางออก/กลยุทธ์ที่เป็นไปได้ (Possible solution/strategy) ๔) วิธีลดความเสี่ยง (Risk Mitigation) ดังตารางตัวอย่างต่อไปนี้

ชื่อของผลิตภัณฑ์/บริการจากป่าชุมชน	การตลาดและเศรษฐกิจ	การบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม	สังคมและวัฒนธรรม	สถาบันและกฎหมาย	เทคโนโลยี
โอกาส					
ข้อจำกัด					
ทางออก/กลยุทธ์ที่เป็นไปได้					
วิธีลดความเสี่ยง					

- เมื่อได้ข้อมูลทั้ง ๔ ด้าน ได้แก่ ๑)โอกาส (Opportunities) ๒) ข้อจำกัด (Constraints) ๓) ทางออก/กลยุทธ์ที่เป็นไปได้ (Possible solution/strategy) ๔) วิธีลดความเสี่ยง (Risk Mitigation) ในแต่ละขอบเขตแล้ว ต่อไปคือการนำข้อมูลที่ได้มาเขียนแผน โดยการเชื่อมโยงข้อมูลที่ได้ดังนี้

ชื่อของผลิตภัณฑ์/บริการจากป่าชุมชน	การตลาดและเศรษฐกิจ	การบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม	สังคมและวัฒนธรรม	สถาบันและกฎหมาย	เทคโนโลยี
โอกาส					
ข้อจำกัด					
ทางออก/กลยุทธ์ที่เป็นไปได้					
วิธีลดความเสี่ยง					
ประเภทของแผนที่สามารถเชื่อมโยงได้	แผนการตลาด (Marketing Plan)	แผนบริการจัดการ (Management Plan)	แผนพัฒนาสังคม (Social Development Plan)	แผนองค์กร (Organization Plan)	แผนปฏิบัติการ (Operational Plan)

๑.๒.๔ ขั้นที่ ๔ การเริ่มต้นกิจกรรมตามแผน เป็นการดำเนินวิสาหกิจป่าชุมชนตาม
แผนที่ได้เขียนไว้

๓.๓ ประโยชน์ที่ได้รับ

ต่อตนเอง

การฝึกอบรมในหลักสูตรนี้ได้เรียนรู้เกี่ยวกับการสร้างมูลค่าเพิ่มและการพัฒนาศักยภาพของ
สินค้าและบริการจากป่าชุมชน เพื่อให้ชุมชนตระหนักถึงความสำคัญต่อการรักษาทรัพยากรป่าไม้ซึ่งเป็นแหล่ง
สร้างรายได้ และทำให้ทราบจุดหรือตำแหน่งที่กรมป่าไม้สามารถเข้าไปมีบทบาทที่เกี่ยวข้องและสามารถช่วย
แก้ไขปัญหาให้การดำเนินงานในรูปแบบวิสาหกิจป่าชุมชนในประเทศไทยสามารถเกิดขึ้นได้อย่างมี
ประสิทธิภาพ

ต่อหน่วยงาน

สามารถนำไปใช้ในการพัฒนาและส่งเสริมองค์การวิสาหกิจชุมชนรอบสถานีวนวัฒนวิจัยฯ ได้
เพื่อเป็นการสนับสนุนให้เกิดการรักษาป่าจากชุมชนอย่างมีประสิทธิภาพ ผลักดันให้เกิดการใช้ทรัพยากรควบคู่
กับการดูแลรักษาป่า ทั้งนี้ จะต้องให้เจ้าหน้าที่ได้รับการฝึกอบรมการพัฒนาวิสาหกิจป่าชุมชนเพิ่มเติม
เพื่อสร้างพื้นฐานความเข้าใจในการพัฒนาวิสาหกิจป่าชุมชนให้แก่เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานต่อไป

ส่วนที่ ๔ ปัญหา/อุปสรรค

เนื่องจากผู้เข้ารับการอบรมขาดทักษะการสื่อสารทางภาษาอังกฤษที่ดี ทำให้การเรียนรู้และ
ความเข้าใจบางส่วนเป็นไปได้ช้า

ส่วนที่ ๕ ข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะ

-

ลงชื่อ..... *นิพนธ์*

(นางสาวสมพร คำชมภู)

๑๖ / ๑๐ / ๒๕๖๑

รายงานการไปราชการ ประชุม สัมมนา ศึกษา ฝึกอบรม ปฏิบัติการวิจัย ดูงาน ณ ต่างประเทศ
และการปฏิบัติงานในองค์การระหว่างประเทศ

ส่วนที่ ๑ ข้อมูลทั่วไปของผู้วิจัยและคณะ

- ๑.๑ ชื่อ - นามสกุล (ภาษาไทย)(นาย/นาง/นางสาว).....ฐิตานันท์ เทียมไธสง.....
(ภาษาอังกฤษ).....Mrs.Dhitananta Thiemtaisong.....
เลขบัตรประจำตัวประชาชน.....๑๑๖๐๑๐๐๔๐๓๗๒.....อายุ.....๓๓.....ปี
ระดับการศึกษาสูงสุด.....วิทยาศาสตร์บัณฑิต.....
สาขาการศึกษา.....วนศาสตร์ชุมชน และ สังคมวิทยาและมานุษยวิทยา.....
มหาวิทยาลัย/สถาบัน/อื่นๆ.....เกษตรศาสตร์.....
ความเชี่ยวชาญเฉพาะด้าน (รายละเอียดสาขาวิชาการของ OECD).....วนศาสตร์.....
๑.๒ ตำแหน่ง (วิชาการ/บริหาร).....นักวิชาการป่าไม้ปฏิบัติการ.....
กระทรวง/กรม.....กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม/กรมป่าไม้.....
มหาวิทยาลัย/สถาบัน/คณะ/อื่นๆ.....-.....
โทรศัพท์.....๐๘-๑๔๙๖-๙๙๙๒.....โทรสาร.....-.....e-mail.....dhitananta@gmail.com.....
หน้าที่ที่รับผิดชอบ (โดยย่อ).....
๑.๓ ชื่อเรื่อง/หลักสูตร (ภาษาไทย).....-.....
(ภาษาอังกฤษ) Landmark Training Course on Community Forest.....
Management for Livelihood and Community.....
Forest Based Enterprise Development.....
สาขาหลัก.....
สาขาย่อย.....
สาขาที่เกี่ยวข้อง.....
เพื่อ ประชุม สัมมนา ฝึกอบรม ปฏิบัติการวิจัย
 ดูงาน การไปปฏิบัติงานในองค์การระหว่างประเทศ
แหล่งผู้ให้ทุน.....Asian Forest Cooperation Organization.....
ประเทศที่ไป.....สาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาร์.....งบประมาณ.....-.....
ระหว่างวันที่.....๗ - ๑๔ ตุลาคม ๒๕๖๑.....รวมระยะเวลาการรับทุน.....๔ วัน
ภายใต้โครงการ/หน่วยงาน.....-.....
คุณวุฒิ/วุฒิปับตร ที่ได้รับ.....Certificate of Completion.....

ส่วนที่ ๒ บทคัดย่อหรือสรุปย่อของหลักสูตร/เพอกระเยชน์ในการสืบค้น (ภาษาไทยและภาษาอังกฤษ)
(จำนวนอย่างละไม่เกิน ๑ หน้ากระดาษ)

Abstract

One of the challenges for scaling up community forestry is on how to make community forests economically viable. Rural community make up today is rapidly changing, either due to economic pressure driving people to unsustainable use of forest resources or pushing them out from forest based livelihoods with a move to cities for alternative labor opportunities. In common is often the lack of providing substantive incomes from forestry. However, with a belief that community forestry can be an asset for making people livelihoods more secured, developing community forest enterprises (CFE) is recognized as one of the ways to help community forestry products and/or services to reach markets/buyers and generate more income.

Nevertheless, experience for building up CFEs in the Asian region is still limited, and there is little understanding of an entrepreneurial mindset among government officials, development workers or community organizations. Therefore, support to CFE development has been limited and sustainable engagements by emerging CFEs with the market is still weak.

Cognizant of the importance of community based management and how this relates to livelihood and CFE development in the region, the Asian Forest Cooperation Organization (AFoCO) training course aims to build the capacities of their member countries on this topic. This training was conceptualized in collaboration with The Center for People and Forests – RECOFTC which is well placed to strengthen capacities on community based livelihood and CFE development and offers this ๕.๕ day training in combination of classroom exercises and field work to practice in real life settings.

บทคัดย่อ

หนึ่งในความท้าทายในการยกระดับงานทางด้านป่าชุมชน คือการทำให้ป่าชุมชนมีความสามารถทางเศรษฐกิจ ในทุกวันนี้ชุมชนชนบทมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วเนื่องจากแรงกดดันทางเศรษฐกิจที่ทำให้เกิดการใช้ทรัพยากรป่าไม้อย่างไม่ยั่งยืน รวมทั้งการถูกผลักดันให้ออกไปจากวิถีชีวิตที่เป็นป่าด้วยการย้ายไปเมืองหลวงเพื่อหาโอกาสทางเลือกในการทำงาน เนื่องจากโดยทั่วไปการทำป่าไม้ไม่สามารถสร้างรายได้ที่มั่นคงแก่ชุมชนได้ แต่อย่างไรก็ตามก็ยังคงมีความเชื่อว่าป่าชุมชนจะช่วยสร้างชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นให้แก่ชุมชนชนบท การพัฒนาวิสาหกิจป่าชุมชน (Community Forest Enterprises , CFE) เป็นทางเลือกหนึ่งที่จะช่วยให้สินค้าหรือบริการจากป่าชุมชนไปถึงมือตลาดหรือผู้ซื้อเพื่อให้เกิดรายได้มากยิ่งขึ้น

อย่างไรก็ตามประสบการณ์ในการพัฒนาวิสาหกิจป่าชุมชน (Community Forest Enterprises , CFE) ในภูมิภาคเอเชียยังคงมีอยู่อย่างจำกัด และความเข้าใจยังมีอยู่น้อยเกี่ยวกับความคิดของผู้ประกอบการในหมู่บ้านเจ้าหน้าที่ของรัฐ นักพัฒนา หรือองค์กรชุมชน ดังนั้นการสนับสนุนการพัฒนาวิสาหกิจป่าชุมชน (Community Forest Enterprises , CFE) จึงมีข้อจำกัด และยังขาดการมีส่วนร่วมอย่างยั่งยืน เนื่องจากตลาดยังคงอ่อนแอ และขาดความตระหนักถึงความสำคัญของการจัดการตามแนวทางการพัฒนาวิสาหกิจป่าชุมชน (Community Forest Enterprises , CFE)

หลักสูตรความร่วมมือในการเสริมสร้างความเข้มแข็งของอาเซียน (AFOCO) มีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างขีดความสามารถของประเทศสมาชิกในด้านการพัฒนาวิสาหกิจป่าชุมชน การฝึกอบรมนี้ได้รับการจัดทำขึ้นโดยความร่วมมือกับศูนย์ฝึกอบรมวนศาสตร์ชุมชนแห่งภูมิภาคเอเชียแปซิฟิก (RECOFTC) ซึ่งมีความพร้อมในการเสริมสร้างความสามารถในการทำมาหากินและการพัฒนาวิสาหกิจป่าชุมชนของชุมชน และเป็นการฝึกอบรมแบบ ๕.๕ วันในรูปแบบของการฝึกซ้อมในชั้นเรียนและการฝึกภาคสนามเพื่อฝึกฝนในชีวิตจริง

ส่วนที่ ๓ ข้อมูลที่ได้รับจากการศึกษา ฝึกอบรม ดูงาน ประชุม สัมมนา ปฏิบัติการวิจัย และไปปฏิบัติงาน ในองค์การระหว่างประเทศตามหัวข้อต่อไปนี้

๓.๑ วัตถุประสงค์

๑. ช่วยในการระบุผู้ประกอบการที่มีศักยภาพและประเมินบริบทของท้องถิ่นเพื่อสนับสนุนการพัฒนาวิสาหกิจ

๒. ใช้กระบวนการมีส่วนร่วมเป็นเครื่องมือในการอำนวยความสะดวกในการแสดงความคิดขององค์กรอย่างสั้น ๆ

๓. ช่วยอำนวยความสะดวกในการสำรวจห่วงโซ่คุณค่าแบบง่ายเพื่อเลือกความคิดขององค์กรที่มีแนวโน้มและขั้นตอนการพัฒนายุทธศาสตร์เพื่อทำเป็นผลิตภัณฑ์ / บริการเชิงพาณิชย์

๔. เข้าใจถึงความสำคัญของการพัฒนากลยุทธ์และแผนธุรกิจขององค์กร

๕. เข้าใจถึงความท้าทายในการเริ่มต้นและการสนับสนุนที่จำเป็นรวมถึงการเรียนรู้แบบปรับตัว

๓.๒ เนื้อหาที่เป็นสาระสำคัญในเชิงวิชาการ ที่สามารถนำไปใช้ประโยชน์ไม่น้อยกว่า ๑ หน้ากระดาษ A๔ (โปรดให้ข้อมูลเชิงวิชาการที่สามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้ หากมีรายงานแยกต่างหากกรุณาแนบ PDF.file ขนาดไม่เกิน ๕ MB ส่งมาด้วย)

หลักสูตรการฝึกอบรม ประกอบด้วย การฝึกซ้อมในชั้นเรียนและการฝึกภาคสนาม

๑) การฝึกซ้อมในชั้นเรียน (classroom exercises)

๑.๑ การสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับการพัฒนาวิถีชีวิตแบบดั้งเดิม (Traditional Livelihood Development) กับ การพัฒนาองค์กร (Enterprise Development)

Traditional Livelihood Development	Enterprise Development
- หลีกเลี่ยงความเสี่ยงทุกประเภท	- บริหารความเสี่ยงที่อาจจะเกิดขึ้น
- รอการสนับสนุนจากภายนอกทั้งด้านเงินทุน และเทคโนโลยี	- ไม่รอความช่วยเหลือ มีความตื่นตัวที่จะก้าวไปข้างหน้า
	- มีแนวคิดที่แปลกใหม่อยู่เสมอ

๑.๒ การนำหลัก MA&D Process มาวิเคราะห์ผลิตภัณฑ์/บริการจากป่าชุมชนเพื่อเลือกผลิตภัณฑ์/บริการจากป่าชุมชนที่มีความเป็นไปได้และเหมาะสมที่สุดสำหรับการพัฒนาวิสาหกิจป่าชุมชน โดยมีขอบเขตการพิจารณา ๕ ด้าน ได้แก่ ด้านการตลาดและเศรษฐกิจ / ด้านการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม / ด้านสังคมและวัฒนธรรม / ด้านสถาบันและกฎหมาย / ด้านเทคโนโลยีการวิจัยผลิตภัณฑ์ และการพัฒนาผลิตภัณฑ์ ซึ่งมีกระบวนการในการวิเคราะห์ดังนี้

๑.๒.๑ ขั้นที่ ๑ การประเมินสถานการณ์ที่มีอยู่และระบุผลิตภัณฑ์ที่มีศักยภาพ

เป็นการนำผลิตภัณฑ์/บริการจากป่าชุมชนที่มีทั้งหมดมาพิจารณาขอบเขตทั้ง ๕ ด้าน โดยรายละเอียดของเขตที่จะต้องพิจารณา มีรายละเอียดดังนี้

- ด้านการตลาดและเศรษฐกิจ ต้องพิจารณาถึงกำลังผลิต(ปริมาณที่ผลิตได้) ของผลิตภัณฑ์ ความต้องการของตลาด คุณภาพของสินค้าและบริการ ต้นทุนในการผลิต และการเข้าถึงแหล่งเงินทุนที่จะทำให้สามารถผลิตและขนส่งได้ถึงมือของลูกค้า

- ด้านการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ต้องพิจารณาถึงปัจจัยที่ใช้ในการผลิตสินค้าหรือบริการมีอยู่อย่างจำกัดหรือไม่ ผลกระทบที่จะเกิดขึ้นต่อชนิดพันธุ์ต่างๆ หากต้องมีการนำทรัพยากรทางธรรมชาติออกมาใช้ในการผลิตสินค้าหรือบริการ ความเป็นไปได้ในการใช้ประโยชน์สินค้าหรือบริการนั้นอยู่ในระดับใด (ความสามารถในการเก็บเกี่ยว ความสามารถในการเก็บรักษา ความสามารถในการแปรรูปผลิตภัณฑ์ ฯลฯ) และศักยภาพการทดแทนของทรัพยากรสามารถเกิดขึ้นได้อย่างรวดเร็วเพียงพอต่อการผลิตผลิตภัณฑ์/บริการจากป่าชุมชนหรือไม่

- ด้านสังคมและวัฒนธรรม ต้องพิจารณาถึงความมีจิตสำนึกของการมีส่วนร่วมในผลิตสินค้าและบริการร่วมกัน และรวมถึงความเชื่อทางศาสนาและวัฒนธรรมจะทำให้ผลิตภัณฑ์/บริการจากป่าชุมชนเป็นที่รู้จักยอมรับจากผู้ให้บริการเนื่องจากความโดดเด่นของอัตลักษณ์ทางสังคมของชุมชน แต่บางอัตลักษณ์จะนำมาซึ่งการต่อต้านจากผู้ให้บริการ เช่น เป็นสินค้าหรือบริการที่ใช้แรงงานเด็กหรือสตรี เป็นต้น ดังนั้น ข้อพิจารณาด้านสังคมและวัฒนธรรมจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องพิจารณาอย่างละเอียดรอบคอบ

- ด้านสถาบันและกฎหมาย ต้องพิจารณาถึงข้อจำกัดทางกฎหมายไม่ว่าจะเป็นที่เกี่ยวข้องกับการเก็บหา กระบวนการผลิต การขนส่ง หรือการจำหน่ายผลิตภัณฑ์/บริการจากป่าชุมชนจากป่าชุมชน เป็นต้น

- ด้านเทคโนโลยี การวิจัยผลิตภัณฑ์ และการพัฒนาผลิตภัณฑ์ ต้องพิจารณาถึง ทรัพยากรบุคคลว่ามีระดับความรู้ความเข้าใจในการดำเนินธุรกิจมากน้อยอย่างไร กระบวนการทางการตลาด การพัฒนาผลิตภัณฑ์อยู่ในระดับใด และความสะดวกในการขนส่งผลิตภัณฑ์/บริการจากป่าชุมชนไปสู่ผู้บริโภคมีความเป็นไปได้หรือไม่

นอกจากจะนำหลัก MA&D Process มาวิเคราะห์ผลิตภัณฑ์/บริการจากป่าชุมชนแล้ว หลักการอย่างหนึ่งที่นิยมนำมาเพื่อวิเคราะห์ผลิตภัณฑ์/บริการจากป่าชุมชน ได้แก่ การวิเคราะห์ห่วงโซ่คุณค่า (Value Chain Analysis) โดยมีแนวทางดังนี้คือ

- การพิจารณาโครงสร้างพื้นฐาน (Basic Function) มี ๕ กระบวนการ ที่จะต้องพิจารณา ได้แก่ ๑) กระบวนการผลิตขั้นต้น (ปัจจัยในการผลิตขั้นต้น เช่น เมล็ดพันธุ์ ต้นทุนแรงงานในการเพาะปลูก ฯลฯ) ๒) กระบวนการผลิต (การปลูก บำรุง รักษา การเก็บเกี่ยว ฯลฯ) ๓) กระบวนการในการแปรรูปผลิตภัณฑ์ (การคัดเลือกผลผลิต การบรรจุ หีบห่อ ฯลฯ) ๔) กระบวนการในการจัดจำหน่าย (การขนส่ง ฯลฯ) และ ๕) การบริโภค ซึ่งจะต้องพิจารณารายละเอียดของผลิตภัณฑ์/บริการจากป่าชุมชนทั้ง ๕ กระบวนการว่ามีกระบวนการผลิตไปจนถึงมือผู้บริโภคอย่างไร โดยเขียนเป็นแผนผังประกอบความเข้าใจให้สามารถเห็นถึงการดำเนินกระบวนการทั้ง ๕ ขั้นตอน

- การพิจารณาผู้เกี่ยวข้องโดยตรง (Direct Actors) ใน ๕ กระบวนการของการพิจารณาโครงสร้างพื้นฐาน (Basic Function) จะต้องพิจารณาดูว่าในแต่ละกระบวนการมีกลุ่มผู้เกี่ยวข้องใดบ้างเข้ามามีบทบาทต่อการดำเนินกิจกรรมในแต่ละกระบวนการนั้นๆ เช่น ๑) กระบวนการผลิตขั้นต้น มีบุคคลหรือกลุ่มใดที่เข้ามามีบทบาทต่อการผลิต อาจจะเป็นคนขายเมล็ดพันธุ์ หรือแรงงานที่ใช้ในการเพาะปลูก หรือกลุ่มที่ให้ทุนในการเพาะปลูก เป็นต้น ๒) กระบวนการผลิต คือกลุ่มบุคคลที่เกี่ยวข้องกับการเพาะปลูก การเก็บเกี่ยวผลผลิต เป็นต้น ๓) กระบวนการในการแปรรูปผลิตภัณฑ์ คือกลุ่มบุคคลที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการในการผลิต เช่น กลุ่มเป็นผู้ดำเนินการผลิตผลิตภัณฑ์/บริการจากป่าชุมชนโดยตรง หรือโรงงานอุตสาหกรรมที่รับซื้อผลิตภัณฑ์/บริการจากป่าชุมชนเพื่อนำไปแปรรูป เป็นต้น ๔) กระบวนการในการจัดจำหน่าย คือกลุ่มบุคคลที่เกี่ยวข้องกับการจัดจำหน่าย เช่น กลุ่มพ่อค้าคนกลาง เป็นต้น และ ๕) การบริโภค คือกลุ่มของบุคคลที่เข้ามารับซื้อผลิตภัณฑ์/บริการจากป่าชุมชนเป็นคนสุดท้ายในห่วงโซ่คุณค่า เช่น ผู้บริโภคโดยตรง เป็นต้น

- การพิจารณาผู้ที่เกี่ยวข้องทางอ้อม (Indirect Actors) เป็นการพิจารณาถึงบุคคลที่เข้ามาช่วยเหลือ หรือที่มีความเกี่ยวข้องกับการผลิตตั้งแต่ขั้นต้นจนถึงมือผู้บริโภค เช่น กลุ่มของเงินทุนที่เข้ามามีบทบาทในการสนับสนุน กลุ่มขององค์กรอิสระที่เข้ามาให้ความรู้หรือสนับสนุนกระบวนการผลิต ซึ่งกลุ่มที่เกี่ยวข้องทางอ้อมอาจจะเข้ามาเกี่ยวข้องกับกระบวนการมากกว่า ๑ กระบวนการก็ได้ เช่น กลุ่มที่เข้ามาช่วยเหลือด้านเงินทุนอาจจะเข้ามาช่วยตั้งแต่กระบวนการผลิตขั้นต้น ได้แก่ให้ทุนสำหรับซื้อเมล็ดพันธุ์ จนไปถึงการให้ทุนในการแปรรูปผลผลิต เป็นต้น ดังนั้นจึงจำเป็นต้องหาข้อมูลการเข้ามาสนับสนุนของกลุ่มผู้ที่เกี่ยวข้องทางอ้อมให้ครบในทุกกระบวนการเพื่อเป็นข้อมูลในการเลือกผลิตภัณฑ์/บริการจากป่าชุมชนที่ในการดำเนินการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนที่เป็นได้มากที่สุด

๑.๒.๒ ขั้นที่ ๒ การดำเนินการสำรวจและคัดเลือกผลิตภัณฑ์ขั้นสุดท้าย

จากขั้นตอนที่ ๑ จะได้ผลิตภัณฑ์/บริการจากป่าชุมชนที่มีอยู่ทั้งหมดพร้อมทั้งข้อมูลทั้ง ๕ ขอบเขตที่ต้องพิจารณามาพร้อมแล้ว ในขั้นตอนนี้เป็นการให้คะแนนผลิตภัณฑ์/บริการจากป่าชุมชนด้วยการใส่คะแนนในช่องแต่ละช่องโดยให้คะแนนมากสำหรับขอบเขตที่มีความเป็นไปได้สูงหรือมีข้อจำกัดน้อย และให้คะแนนน้อยในขอบเขตที่มีความเป็นไปได้ต่ำหรือมีข้อจำกัดมาก สินค้าหรือบริการใดที่ได้คะแนนมากจะถูกเลือกเพื่อเป็นผลิตภัณฑ์/บริการจากป่าชุมชนที่จะนำมาส่งเสริมการพัฒนาวิสาหกิจป่าชุมชน

๑.๒.๓ ขั้นที่ ๓ การเขียนแผนธุรกิจและการระบุความต้องการในการฝึกอบรมและความช่วยเหลือ

เมื่อได้ผลิตภัณฑ์/บริการจากป่าชุมชนมาแล้ว ๑ รายการสิ่งที่ต้องทำต่อไปคือ - นำข้อมูล ๕ ขอบเขตของผลิตภัณฑ์/บริการจากป่าชุมชนที่ได้ศึกษามาแล้ว ได้แก่ ด้านการตลาดและเศรษฐกิจ /ด้านการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม /ด้านสังคมและวัฒนธรรม /ด้านสถาบันและกฎหมาย /ด้านเทคโนโลยี การวิจัยผลิตภัณฑ์ และการพัฒนาผลิตภัณฑ์ มาพิจารณาใน ๔ ด้าน ได้แก่ ๑)โอกาส (Opportunities) ๒) ข้อจำกัด (Constraints) ๓) ทางออก/กลยุทธ์ที่เป็นไปได้ (Possible solution/strategy) ๔) วิธีลดความเสี่ยง (Risk Mitigation) ดังตารางตัวอย่างต่อไปนี้

ชื่อของ ผลิตภัณฑ์/บริการ จากป่าชุมชน	การตลาดและ เศรษฐกิจ	การบริหารจัดการ ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม	สังคมและ วัฒนธรรม	สถาบันและ กฎหมาย	เทคโนโลยี
โอกาส					
ข้อจำกัด					
ทางออก/กลยุทธ์ ที่เป็นไปได้					
วิธีลดความเสี่ยง					

- เมื่อได้ข้อมูลทั้ง ๔ ด้าน ได้แก่ ๑)โอกาส (Opportunities) ๒) ข้อจำกัด (Constraints) ๓) ทางออก/กลยุทธ์ที่เป็นไปได้ (Possible solution/strategy) ๔) วิธีลดความเสี่ยง (Risk Mitigation) ในแต่ละขอบเขตแล้ว ต่อไปคือการนำข้อมูลที่ได้มาเขียนแผน โดยการเชื่อมโยงข้อมูลที่ได้ดังนี้

ชื่อของ ผลิตภัณฑ์/บริการ จากป่าชุมชน	การตลาดและ เศรษฐกิจ	การบริหารจัดการ ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม	สังคมและ วัฒนธรรม	สถาบันและ กฎหมาย	เทคโนโลยี
โอกาส					
ข้อจำกัด					
ทางออก/กลยุทธ์ ที่เป็นไปได้					
วิธีลดความเสี่ยง					
ประเภทของแผน ที่สามารถ เชื่อมโยงได้	แผนการ ตลาด (Marketing Plan)	แผนบริการ จัดการ (Management Plan)	แผนพัฒนา สังคม (Social Development Plan)	แผนองค์กร (Organization Plan)	แผนปฏิบัติการ (Operational Plan)

๑.๒.๔ ขั้นที่ ๔ การเริ่มต้นกิจกรรมตามแผน เป็นการดำเนินวิสาหกิจป่าชุมชนตาม
แผนที่ได้เขียนไว้

๓.๓ ประโยชน์ที่ได้รับ

ต่อตนเอง

การเข้ารับการฝึกอบรมในหลักสูตรนี้เป็นการเรียนรู้แนวทางในการพัฒนาศักยภาพของสินค้าและบริการจากป่าชุมชนเพื่อให้มีมูลค่าเพิ่มขึ้นเพื่อเป็นการสร้างแรงดึงดูดให้ชุมชนให้ความสำคัญต่อการรักษาป่าซึ่งเป็นแหล่งที่มีมาของรายได้ และทำให้ทราบจุดหรือตำแหน่งที่กรมป่าไม้สามารถเข้าไปมีบทบาทที่เกี่ยวข้องและสามารถช่วยแก้ไขปัญหาให้การดำเนินงานในรูปแบบวิสาหกิจป่าชุมชนในประเทศไทยสามารถเกิดขึ้นได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ต่อหน่วยงาน

หากกรมป่าไม้ต้องการที่จะสนับสนุนให้เกิดการรักษาป่าจากชุมชนอย่างมีประสิทธิภาพ การส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาวิสาหกิจป่าชุมชนจะเป็นทางเลือกที่มีโอกาสและเป็นไปได้มากที่สุดที่จะสามารถผลักดันให้เกิดการใช้ทรัพยากรควบคู่กับการดูแลรักษาป่า ทั้งนี้ จะต้องให้เจ้าหน้าที่ที่ได้รับการฝึกอบรมการพัฒนาวิสาหกิจป่าชุมชนเพื่อเป็นการสร้างพื้นฐานการพัฒนาวิสาหกิจป่าชุมชนให้แก่เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงาน

ส่วนที่ ๔ ปัญหา/อุปสรรค

เนื่องจากผู้เข้ารับการอบรมไม่มีพื้นฐานด้านการพัฒนาวิสาหกิจป่าชุมชน รวมถึงไม่มีประสบการณ์โดยตรงเกี่ยวกับงานด้านวิสาหกิจป่าชุมชนจึงทำให้การรับรู้และความเข้าใจเป็นไปได้ช้า

ส่วนที่ ๕ ข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะ

ลงชื่อ.....

(นางรัฐตานันท์ เทียมไธสง)

...../...../.....